

**«Συνταγματικά Δικαιώματα στο
Κυπριακό Σύνταγμα σε σύγκριση με το
Ελληνικό»**

**Μελέτη στο μάθημα των Ατομικών και
Κοινωνικών Δικαιωμάτων**

Καθηγητής: κ. Α. Δημητρόπουλος

Μαριλίνα Καλαϊτζάκη

Αρ. Μ.: 1340200700526

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή2
Πρόλογος2
Κεφάλαιο 1: Ιστορική αναδρομή στο Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας3
Κεφάλαιο 2: Ιστορική αναδρομή στο Ελληνικό Σύνταγμα4
Κεφάλαιο 3: Ανάλυση των άρθρων7
Απαγόρευση σε υποβολή σε δυσμενή διάκριση μεταξύ των Κοινοτήτων και των μελών αυτών7
Το δικαίωμα της ζωής7
Απαγόρευση βασανιστηρίων ή απάνθρωπη ή εξευτελιστικής τιμωρίας ή μεταχείρισης8
Το δικαίωμα της αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας8
Απαγόρευση δουλείας και αναγκαστικής εργασίας8
Το δικαίωμα της ελευθερίας και προσωπικής ασφάλειας9
Το δικαίωμα των κατηγορούμενων9
Το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και διαμονής11
Δικαίωμα εισόδου πολιτών της Δημοκρατίας στο έδαφός της και η απαγόρευση της εξορίας τους11
Το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής12
Το απαραβίαστο της κατοικίας12
Το απόρρητο της αλληλογραφίας13
Το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας13
Η ελευθερία του λόγου και της με οποιοδήποτε τρόπο έκφρασης14
Το δικαίωμα της εκπαίδευσης15
Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι16
Το δικαίωμα του γάμου και της ίδρυσης οικογένειας17
Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας18
Η υποχρέωση συνεισφοράς στα δημόσια βάρη18
Το δικαίωμα άσκησης επαγγέλματος ή απασχόλησης σε οποιαδήποτε απασχόληση, εμπόριο ή επικερδή εργασία19
Το δικαίωμα του συμβάλλεσθαι19
Το δικαίωμα της απεργίας20
Ισότητα ενώπιον του νόμου, της διοίκησης και της δικαιοσύνης20
Το δικαίωμα υποβολής γραπτών αιτήσεων ή παραπόνων στις Αρχές21
Το δικαίωμα για ακριβοδίκαιη δίκη22
Το δικαίωμα ψήφου23
Ρύθμιση θεμάτων σχετικά με αλλοδαπούς23
Όροι, δεσμεύσεις και περιορισμοί στους οποίους μπορούν να υποβληθούν τα εγγυημένα δικαιώματα23
Υπονόμευση ή κατάργησης της συνταγματικής τάξης24
Υποχρέωση νομοθετικών, εκτελεστικών και δικαστικών αρχών για διασφάλιση των εγγυημένων δικαιωμάτων24
Επίλογος25
Βιβλιογραφία26
Νομολογία26
Παράρτημα27

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ**«Συνταγματικά Δικαιώματα στο Κυπριακό Δίκαιο σε σύγκριση με το Ελληνικό»**

Η εργασία αυτή έχει ως θέμα τη σύγκριση ανάμεσα στα δικαιώματα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα της Κύπρου και το Σύνταγμα της Ελλάδας. Παρατηρούμε τις διαφορές που υπάρχουν στη παράθεση των δικαιωμάτων αλλά και τις ομοιότητες που παρουσιάζουν τα δύο μέρη των συνταγμάτων σχετικά με την καθορισμό των δικαιωμάτων. Αντιπαραβάλλονται τα άρθρα του Κυπριακού Συντάγματος με τα αντίστοιχα του Ελληνικού και βλέπουμε τις ομοιότητες και διαφορές τους. Με αυτή τη μέθοδο θα καταλήξουμε σε ένα συμπέρασμα σχετικά με το κατά πόσο τα δύο Συντάγματα στηρίζονται στις ίδιες αρχές εφαρμογής των δικαιωμάτων.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα δικαιώματα μπορούν να βρουν εφαρμογή σε Δημοκρατικές πολιτείες όπου υπάρχουν οι νομικές βάσεις για τη ρύθμιση των σχέσεων των κοινωνιών μεταξύ τους και των αρχών και των πολιτών. Τα δικαιώματα είναι από τα σημαντικότερα στοιχεία στο Σύνταγμα μια χώρας γιατί μέσω αυτών επιτυγχάνεται η ομαλή διεξαγωγή των κοινωνικών σχέσεων.

Το Σύνταγμα είναι ένα νομικό σύνολο που εμπεριέχει νομικούς κανόνες διαμορφωμένους σε άρθρα

Το Σύνταγμα της Κύπρου έχει ως πρότυπο άρθρα από τη Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Το ίδιο συμβαίνει και με το Σύνταγμα της Ελλάδας. Στηρίζονται και τα δύο Συντάγματα στο ίδιο κείμενο γιατί οι δύο χώρες αποτελούν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης υπάρχουν άρθρα που έχουν ως πρότυπο και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα στη Σύμβαση.

Βασικός στόχος των δύο χωρών μέσα από τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η εγγύηση προς κάθε άτομο ότι δεν θα έχει οποιαδήποτε διαφορετική μεταχείριση από αυτή που του αρμόζει λόγω της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, της γλώσσας, του φύλου, των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων και της καταγωγής εκτός αν το Σύνταγμα σε άρθρο του ορίζει το αντίθετο.

Τα δεύτερο μέρος του Κυπριακού Συντάγματος στα άρθρα 6 μέχρι 35 ασχολείται με τις πρόνοιες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και στο Ελληνικό Σύνταγμα το αντίστοιχο μέρος επεκτείνεται στα άρθρα 4 μέχρι 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η Κυπριακή Δημοκρατία¹ ανακηρύχθηκε σε ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος στις 16 Αυγούστου 1960, ως αποτέλεσμα των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου του 1959. Στις 11 Φεβρουαρίου 1959 υπεγράφη η Συμφωνία της Ζυρίχης μεταξύ των τότε πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Τουρκίας, Κ. Καραμανλή και Α. Μεντερές. Η εν λόγω Συμφωνία ενσωματώθηκε στη Συμφωνία του Λονδίνου, η οποία υπεγράφη στις 19 Φεβρουαρίου 1959 από τους Υπουργούς Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας, Ελλάδας και Τουρκίας, τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο εκ μέρους της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και τον Δρα. Κουτσιούκ εκ μέρους της Τουρκοκυπριακής κοινότητας.

Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι απότοκο των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου και καταρτίστηκε από μία συνταγματική επιτροπή στην οποία αντιπροσωπεύονταν, με ομάδες ειδικών συνταγματολόγων, η Ελλάδα κάτω από τον καθηγητή Θεμιστοκλή Τσάτσο, η Τουρκία κάτω από τον καθηγητή Nihat Erim και οι δύο κυπριακές Κοινότητες.

Σε αυτό το σημείο διαφαίνεται η ιδιομορφία του Κυπριακού Συντάγματος αφού αφορά τη ρύθμιση των σχέσεων των δύο κοινοτήτων που συνυπάρχουν. Στοιχεία που ενισχύουν την ιδιομορφία του Συντάγματος αποτελούν το γεγονός ότι το Σύνταγμα είναι δοτό, δηλαδή έχει δοθεί στον κυπριακό λαό χωρίς αυτός να κληθεί να το επικυρώσει. Επίσης είναι πολύπλοκο αφού όπως αναφέρθηκε πρέπει να προστατευθεί και η Τουρκοκυπριακή μειονότητα και αυτό οδηγεί σε μία ακόμα ιδιομορφία: την δυσκολία τροποποίησης.

Ανεξάρτητα, όμως, από την πολυπλοκότητα και ιδιομορφίες του Συντάγματος, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ενσωματώνονται σε αυτό θεμελιώδεις αρχές Δικαίου, οι οποίες καθιερώνουν την Κυπριακή Δημοκρατία ως Κράτος Δικαίου με πλήρη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτη. Τέτοιες αρχές Δικαίου είναι οι εξής:

- Διάκριση των εξουσιών
- Ανεξαρτησία και ανεπηρέαστο της Δικαιοσύνης
- Προστασία των Θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που διασφαλίζονται από το Σύνταγμα (Μέρος II) και τις Διεθνείς Συμβάσεις που κυρώνει η Δημοκρατία
- Αρχή της νομιμότητας που διέπει τις διοικητικές πράξεις και την εισαγωγή του δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων
- Περιορισμός της νομοθετικής εξουσίας που ασκείται στα πλαίσια των συνταγματικών διατάξεων και που περιλαμβάνει τον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων.

1. Μαμόπουλος, Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Νομικό Βήμα, 1961

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Το πρώτο Σύνταγμα της αγωνιζόμενης Ελλάδας προήλθε από την Α΄ Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου η οποία ψήφισε, την 1η Ιανουαρίου 1822, το "Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος". Το Σύνταγμα αυτό περιελάμβανε κάποιες διατάξεις για την προστασία των ατομικών ελευθεριών, ενώ στο επίπεδο των οργανωτικών βάσεων του πολιτεύματος προέβλεπε την αντιπροσωπευτική αρχή καθώς και την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Έτσι, η "Διοίκησης" αποτελείτο από το "Βουλευτικόν" και το "Εκτελεστικόν", αμφότερα συλλογικά όργανα με ενιαύσια θητεία, τα οποία "ισοσταθμίζονταν" στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Ακόμη, υπήρχε και το "Δικαστικόν", όργανο ανεξάρτητο των άλλων δύο πλην όμως εκλεγόμενο από αυτά, ενώ τη Δικαιοσύνη απένειμαν τα "Κριτήρια", δηλαδή τα δικαστήρια.

Το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου αναθεωρήθηκε ένα χρόνο αργότερα, στις 13 Απριλίου 1823, από τη Β΄ Εθνική Συνέλευση που συνήλθε στο Άστρος Κυνουρίας. Το νέο Σύνταγμα, ο "Νόμος της Επιδαύρου" όπως ονομάστηκε για να τονίσει τη συνέχεια προς εκείνο του 1822, ήταν νομοτεχνικά αρτιότερο και καθιέρωνε μian ελαφρά υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής, αφού πλέον το δικαίωμα αρνησικυρίας της τελευταίας (το veto) από απόλυτο μετατράπηκε σε αναβλητικό, ενώ βελτίωνε και την προστασία των ατομικών ελευθεριών (ορίστηκε ότι προστατεύεται η ιδιοκτησία, η τιμή και η ασφάλεια όχι μόνο του Έλληνα αλλά κάθε ανθρώπου που βρίσκεται στην επικράτεια, εισήχθη η ελευθερία του τύπου, καταργήθηκε η δουλεία).

Η Γ' Εθνική Συνέλευση συνήλθε αρχικά στην Πιάδα το 1825 και εν συνεχεία στην Τροιζήνα το 1827, και αφού εξέλεξε ομόφωνα τον Ιωάννη Καποδίστρια ως "Κυβερνήτη της Ελλάδας" για επταετή θητεία, ψήφισε και το "Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος". Η Συνέλευση ήθελε να δώσει στη χώρα ένα οριστικό πολίτευμα, εμπνευσμένο από δημοκρατικές και φιλελεύθερες ιδέες και για το λόγο αυτό διακήρυξε για πρώτη φορά την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας: "Η κυριαρχία ενυπάρχει εις το Έθνος, πάσα εξουσία πηγάζει εξ αυτού και υπάρχει υπέρ αυτού". Τη ρητή αυτή διακήρυξη επαναλάμβαναν όλα τα Ελληνικά Συντάγματα μετά το 1864. Αξιοσημείωτο είναι ότι το Σύνταγμα της Τροιζήνας εμπεριέχει την αρτιότερη και πληρέστερη διατύπωση των διατάξεων για την προστασία των ατομικών ελευθεριών μεταξύ των Συνταγμάτων της εποχής.

Η Β' Εθνική Συνέλευση των Ελλήνων πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα (1863-1864) και ασχολήθηκε τόσο με την εκλογή νέου ηγεμόνα όσο και με τη σύνταξη νέου Συντάγματος, πραγματοποιώντας τη μετάβαση από τη συνταγματική μοναρχία στο πολίτευμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας.

Το Σύνταγμα του 1864 παρέμεινε αναλλοίωτο μέχρι το 1911. Το τέλος του 19ου αιώνα και οι αρχές του 20ου, όμως, σηματοδοτούν σημαντικές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές και ανακατατάξεις. Η άνοδος της αστικής τάξης, η αλλαγή του ρόλου του στρατού, η σταδιακή εξαφάνιση ή αποδυνάμωση των παλαιών πολιτικών κομμάτων και πρακτικών και οι νέες οικονομικές συνθήκες δημιουργούν έντονες πιέσεις σε ένα πολιτικό οικοδόμημα που έχει διαμορφωθεί για να ανταποκρίνεται σε άλλα δεδομένα. Απόρροια των αλλαγών αυτών σε πολιτικό, διοικητικό και κοινωνικό επίπεδο υπήρξε το "στρατιωτικό κίνημα" στο Γουδί (1909). Οι σημαντικότερες αλλαγές σε σχέση με

το Σύνταγμα του 1864 στο επίπεδο της προστασίας των ατομικών ελευθεριών ήταν η λυσιτελέστερη προστασία της προσωπικής ασφάλειας, της φορολογικής ισότητας, του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και του απαραβίαστου της κατοικίας. Επιπλέον, διευκολύνθηκε η αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών προς αποκατάσταση ακτημόνων γεωργών, με ταυτόχρονη δικαστική προστασία της ιδιοκτησίας. τις 2 Ιανουαρίου 1924 συνήλθε η Δ' Εθνική Συνέλευση, και αποφάσισε την έκπτωση της δυναστείας αλλά και την κατάργηση του πολιτεύματος της βασιλευσμένης δημοκρατίας (απόφαση που επικυρώθηκε με το δημοψήφισμα της 13ης Απριλίου 1924).

Ενώ η Δ' Συντακτική Συνέλευση συνέχιζε τις εργασίες της για την κατάρτιση του νέου Συντάγματος, εξεργάγη, στις 30 Ιουνίου 1925, το πραξικόπημα του Στρατηγού Θ. Πάγκαλου. Μετά την πτώση της δικτατορίας Πάγκαλου εκλέχτηκε η "Βουλή της Α' Περιόδου", το 1926, η οποία τελικά ψήφισε το Σύνταγμα του 1927. Το Σύνταγμα αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για τις ρυθμίσεις του για τα κοινωνικά δικαιώματα όσο και για τους νέους πολιτικούς θεσμούς που εισάγει στο οργανωτικό του μέρος. Στο κεφάλαιο του "δημοσίου δικαίου των Ελλήνων" το Σύνταγμα του 1927 βελτιώνει την προστασία ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων (πχ. ελευθερία του τύπου) και καθιερώνει, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, κάποια κοινωνικά δικαιώματα (προστασία της εργασίας, της οικογένειας κλπ.).

Το Σύνταγμα του 1952 λόγω των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών συνθηκών που επικρατούσαν κατά την εκπόνηση του, υπήρξε συντηρητικό και έμεινε σε μεγάλο βαθμό προσκολλημένο στα συνταγματικά κείμενα του 1864/1911 και του 1927. Η βασική καινοτομία του υπήρξε η ρητή κατοχύρωση του Κοινοβουλευτισμού σε καθεστώς βασιλευσμένης Δημοκρατίας. Οι αρμοδιότητες του βασιλιά παρέμειναν οι ίδιες όπως προέβλεπε το προηγούμενο Σύνταγμα του 1911.

Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας στη χώρα τον Ιούλιο του 1974, η Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας υπό την ηγεσία του Κων. Καραμανλή έθεσε ως πρώτο στόχο την εδραίωση της δημοκρατίας και την εξάλειψη των τραυματικών εμπειριών του εμφυλίου, και επανέφερε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, εκτός από τις διατάξεις του που αφορούν τον βασιλέα. Το Σύνταγμα του 1975 περιέχει έναν ευρύ κατάλογο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις των καιρών. Εισάγει το πολίτευμα της προεδρευόμενης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, όπου όμως ο αρχηγός του κράτους διατηρεί την αρμοδιότητα να παρεμβαίνει στην πολιτική ζωή. Στις 6 Μαρτίου του 1986, σύμφωνα με το άρθρο 110 του Συντάγματος που ορίζει ότι οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας καθώς και μερικές άλλες διατάξεις, έντεκα άρθρα αναθεωρήθηκαν και ψηφίστηκε η μεταφορά του κειμένου του Συντάγματος στη δημοτική γλώσσα.

Την άνοιξη του 2001 ψηφίστηκε μία νέα, πολύ πιο εκτεταμένη αυτή τη φορά, αναθεώρηση του Συντάγματος, και μάλιστα μέσα σε ένα συναινετικό κλίμα. Είναι χαρακτηριστικό ότι παρά το γεγονός ότι εβδομήντα εννιά συνολικά άρθρα του Συντάγματος τροποποιήθηκαν, η αναθεώρηση έγινε στη μεγάλη πλειοψηφία των περιπτώσεων αποδεκτή από τα τέσσερα πέμπτα του συνόλου των βουλευτών, έτσι ο όρος "συναινετική αναθεώρηση" αποδίδει την πολιτική πραγματικότητα. Το αναθεωρημένο Σύνταγμα εισάγει νέα ατομικά δικαιώματα (όπως πχ. την προστασία

της γενετικής ταυτότητας ή την προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων), εισάγει νέους κανόνες διαφάνειας στην πολιτική ζωή (χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων, προεκλογικές δαπάνες, σχέσεις των ιδιοκτητών μέσω μαζικής επικοινωνίας με το Κράτος κ.ά.), αναδιοργανώνει τη λειτουργία της Βουλής και ενισχύει το αποκεντρωτικό σύστημα της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΣΕ ΥΠΟΒΟΛΗ ΣΕ ΔΥΣΜΕΝΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΑΥΤΩΝ

Εξαιτίας του ιδιόμορφου χαρακτήρα του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω της ρύθμισης που πρέπει να υπάρχει για τα θέματα των δύο κοινοτήτων, βλέπουμε ότι το μέρος των Συνταγματικών δικαιωμάτων ξεκινά με το άρθρο 6². Μια ρύθμιση η οποία δεν συναντάται στο Ελληνικό Σύνταγμα αφού μόνο στο Κυπριακό χρειάζεται ρύθμιση σε παρόμοιο θέμα.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ

Πρωταρχική ανάγκη είναι φυσικά η ρύθμιση από το Σύνταγμα του δικαιώματος της ζωής, το οποίο είναι το ανώτερο αγαθό χρειαζόν έννομης προστασίας. Κατοχυρώνεται στο άρθρο 7³ ότι κάθε άτομο ξεχωριστά έχει δικαίωμα στη ζωή και σε σωματική ακεραιότητα. Στην παράγραφο 2 ορίζεται ότι δεν γίνεται κανένας να στερηθεί τη ζωή εκτός στην περίπτωση όπου εκτελείται ποινή αδικήματος που έχει οριστεί από δικαστήριο. Και τέτοια ποινή προβλέπεται στις περιπτώσεις που αναφέρει το άρθρο: λόγω φόνου εκ προμελέτης, λόγω εσχάτης προδοσίας, πειρατείας όπως ορίζει το διεθνές δίκαιο και λόγω αδικημάτων που επιφέρουν ως ποινή την θανατική, σύμφωνα με το στρατιωτικό νόμο. Καταλήγει στην παράγραφο παραθέτοντας περιστατικά που θεωρούνται χρήση απόλυτης αναγκαίας βίας και αυτό καθιστά την αποστέρηση ζωής και μη παράβαση του άρθρου αυτού. Το δικαίωμα της ζωής στο ΣτΕ συναντάται στο άρθρο 5⁴ παρ.2 όπου αναφέρεται η απόλυτη προστασία της ζωής χωρίς τη διάκριση λόγω εθνικότητας, φυλής, γλώσσας, θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Επίσης προστατεύεται και η τιμή και η ελευθερία με τις ίδιες διακρίσεις. Βλέπουμε ότι δεν υπάρχει έτσι διάκριση ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς ως φορείς του δικαιώματος αυτού. Οι εξαιρέσεις του διεθνούς δικαίου που αναφέρει το άρθρο 5 παρ.2 αφορούν κυρίως την ελευθερία.

2. Άρθρο 6 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

3. Άρθρο 7 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

4. Άρθρο 5 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ Η ΑΠΑΝΘΡΩΠΗΣ Η ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Ακολουθως το άρθρο 8⁵ του ΣτΚ απαγορεύει κατά απόλυτο τρόπο τα βασανιστήρια, την απάνθρωπη ή ταπεινωτική τιμωρία ή μεταχείριση άσχετα από τη συμπεριφορά του θύματος. Σημασία έχει ο σκοπός του εξευτελισμού ή ταπείνωσης του ατόμου και κατά πόσο αυτός επηρέασε δυσμενώς την ανάπτυξη του ατόμου.

Βλέπουμε στο ΣτΕ το άρθρο 7⁶ παρ.2, το οποίο αναφέρει επίσης ρητά την απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων, προσθέτοντας και την σωματική κάκωση, τη βλάβη της υγείας και την άσκηση ψυχολογικής βίας. Αυτά τα αναφέρει γενικότερα ως προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας συμπεριλαμβάνοντας έτσι και κάθε άλλη προσβολή που δεν υπάγεται στις ειδικές αυτές απαγορεύσεις. Σημαντικό είναι να παρατηρήσουμε εδώ ότι δίδεται η ίδια βαρύτητα και στο σωματικό και ψυχικό πόνο, καθώς και ότι ο σκοπός των βασανιστηρίων δεν αποτελεί εννοιολογικό τους στοιχείο. Η απαγόρευση είναι εξαίρετη.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΟΥΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Το άρθρο 9⁷ του ΣτΚ αναφέρεται σε δικαιώματα όπως η κοινωνική ασφάλεια και γενικότερα η αξιοπρεπής διαβίωση των πολιτών. Βλέπουμε εδώ κοινωνικά δικαιώματα δηλαδή έκφανση του κοινωνικού κράτους αφού αυτό μεριμνά μέσα από το νόμο για την προστασία των εργατών, για βοήθεια των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων και για την ύπαρξη συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Στην Κυπριακή Δημοκρατία η σχετική νομοθεσία συνεχώς επεκτείνεται και εκσυγχρονίζεται μέσω των διεθνών συμβάσεων που επικυρώνονται. Κοινωνικά Δικαιώματα προστατεύονται από το άρθρο 20⁸ του ΣτΕ όπου υπάρχει πρόβλεψη για τις πολύτεκνες οικογένειες, τους ανάπηρους πολέμους και ειρηνικής περιόδους, τα θύματα πολέμου, τις χήρες, τα ορφανά των πεσόντων στον πόλεμο, των πάσχοντων από ανίατη σωματική και πνευματική νόσο. Επίσης μέριμνα για την υγεία των πολιτών, αρωγή για την απόκτηση στέγης, ειδικά μέτρα για τα άτομα με αναπηρίες, καθώς και σχεδιασμό της δημογραφικής πολιτικής, δηλαδή η μελέτη της μεταβολής και δυναμικής του πληθυσμού της χώρας. Έτσι τα δύο κράτη εμφανώς υιοθετούν την ιδέα του «κοινωνικού κράτους» όπως προκύπτει από τα Συντάγματα τους.

ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΔΟΥΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το άρθρο 10⁹ στην παράγραφο 3 ορίζει ποιες περιπτώσεις δεν θεωρούνται «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» ως βοήθεια για την ερμηνεία της παραγράφου που προηγείται. Περιπτώσεις εξαίρεσης της εργασίας είναι κατά τη διάρκεια κράτησης, στρατιωτικής υπηρεσίας ή πολιτικής εργασίας, σε αντικατάσταση αυτής, η κοινοτική εργασία σε έκτακτη ανάγκη και η συνήθη εργασία των πολιτών.

5. Άρθρο 8 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

6. Άρθρο 7 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

7. Άρθρο 9 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

8. Άρθρο 20 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

9. Άρθρο 10 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

Στο ΣτΕ δεν υπάρχει άρθρο με ρητή αναφορά αλλά μέσω του όρου «προσωπική ελευθερία» η γενική διάταξη του άρθρου 5¹⁰, παρ.1 καλύπτει και αυτή τη μορφή σε συνδυασμό με την ειδική διάταξη του άρθρου 5, παρ.3 με εξαίρεση ότι η παρ.3 περιορίζεται μόνο στη φυσική ελευθερία του προσώπου όπως η ελευθερία κινήσεως, στην οποία θα αναφερθούμε πιο κάτω. Η διάταξη του άρθρου 5, παρ.1 αναφέρεται στην ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητας, της οποίας έκφραση αποτελεί η απαγόρευση της δουλείας και ειλωτείας, δηλαδή η νομική κατοχή του status libertatis.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Το άρθρο 11¹¹ ΣτΚ ρυθμίζει πιο διεξοδικά το θέμα «προσωπική ελευθερία και ασφάλεια». Καθένας έχει το δικαίωμα σε αυτά τα αγαθά. Στέρηση αυτών προκύπτει σε περιπτώσεις που ορίζει το άρθρο 11 στην παράγραφο 2. Προστατεύει από αυθαίρετη σύλληψη, φυλάκιση, καταδίκη και περιορισμό ελευθερίας. Με αυτές τις διατάξεις δεσμεύονται εξίσου όλα τα όργανα, αρχές και σώματα της Πολιτείας γιατί φέρουν ευθύνη προς λογοδότηση για τα άτομα που ελέγχουν οι επόμενοι παράγραφοι 3,4,5,6,7 και 8 καθορίζουν θέματα σχετικά με τη σύλληψη, διαδικασία σύλληψης συγκεκριμένα ενός ατόμου, το δικαστικό έλεγχο και το δικαίωμα αποζημίωσης αυτού σε περίπτωση παράνομης κράτησης του. Αντίστοιχα στο ΣτΕ το άρθρο 6¹² μοιάζει κατά πολύ αφού καθορίζει τις κύριες προϋποθέσεις της σύλληψης, τη βασική διαδικασία και την ανώτατη διάρκεια της προσωπικής κράτησης. Η τελευταία όμως παράγραφος του άρθρου 11 του ΣτΚ είναι η ίδια στο άρθρο 7¹³ παρ.4 του ΣτΕ όπου γίνεται λόγος για αποζημίωση. Έτσι η προσωπική ασφάλεια περιορίζεται κατά κάποιο τρόπο από το Σύνταγμα.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ

Κομβικό σημείο και στα δύο Συντάγματα αποτελεί η αρχή της νομιμότητας στο χώρο του ποινικού κολασμού. Στο άρθρο 12¹⁴, παρ.1 του ΣτΚ καθιερώνεται η αρχή nullum crimen, nulla poena sine lege, δηλαδή κανένα έγκλημα, καμιά ποινή χωρίς νόμο. Ο νόμος που προβλέπεται για την ποινή πρέπει να ισχύει κατά το χρόνο τέλεσης του αδικήματος και ακόμα καθορίζεται ότι η ποινή δεν μπορεί να είναι βαρύτερη από αυτή που προβλέπεται ρητά από το νόμο που ισχύει κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης. Πηγή της παρ.1 του άρθρου 12 του ΣτΚ αποτελεί το άρθρο 7¹⁵(1) της Σύμβασης. Με βάση το άρθρο η επιβολή ποινής που υπερβαίνει το ανώτατο όριο ποινής είναι αντισυνταγματική. Αν η ποινή έχει μειωθεί, τότε μπορεί να ευνοηθεί ο καταδικαζόμενος με την επιβολή της μειωθείσας ποινής. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι μπορεί να υπάρξει αναδρομική εφαρμογή ποινικού νόμου.

10. Άρθρο 5 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

11. Άρθρο 11 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

12. Άρθρο 6 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

13. Άρθρο 7 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

14. Άρθρο 12 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

15. Άρθρο 7 Ευρωπαϊκή Σύμβαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών βλ. Παράρτημα

Αυτό δεν αφορά όμως τα πειθαρχικά παραπτώματα γιατί δεν εμπíπτουν στον όρο «αδίκημα» της παραγράφου αυτής. Ακολούθως στην παρ.2 του άρθρου αυτού βλέπουμε την απαγόρευση οποιασδήποτε διαδικασίας που μπορεί να εκθέσει τον κατηγορούμενο σε κίνδυνο δίκης για δεύτερη φορά σχετικά με το ίδιο αδίκημα. Η μόνη περίπτωση τιμώρησης για την ίδια πράξη ή παράλειψη είναι όταν από αυτή προήλθε θάνατος.

Με την παρ.3 του άρθρου καθορίζεται ότι ο νόμος δεν μπορεί να προβλέψει δυσανάλογη ποινή σχετικά με τη βαρύτητα του αδικήματος. Φυσικά το δικαστήριο είναι εκείνο το οποίο κρίνει τη σοβαρότητα του εγκλήματος με σκοπό να καθορίσει την ποινή.

Η παρ.4 του άρθρου 12 προνοεί το τεκμήριο της αθωότητας σε ποινικές υποθέσεις. Προβλέπεται ότι κάθε άτομο που κατηγορείται σε ποινικό αδίκημα είναι αθώος μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή του, κάτι το οποίο είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και δεσμεύει εξίσου το νομοθέτη και το δικαστήριο. Με βάση την αρχή της αθωότητας, η κατηγορούσα αρχή έχει το βάρος της απόδειξης της ενοχής του κατηγορουμένου χωρίς καμιά αμφιβολία. Σε περίπτωση αμφιβολίας, ο κατηγορούμενος πρέπει να αθωωθεί.

Η τελευταία παράγραφος του άρθρου παραθέτει τα δικαιώματα του κατηγορούμενου. Με τα δικαιώματα αυτά επιτυγχάνεται μια ακριβοδίκαιη δίκη, μια ευρύτερη αρχή που συναντάται στο άρθρο 30¹⁶, παρ.2 ΣτΚ. Ακόμα και αν δεν επιτευχθεί μια τέτοια δίκη, τα δικαιώματα αυτά πρέπει να γίνουν σεβαστά. Τέτοια δικαιώματα είναι να πληροφορηθεί σε γλώσσα που κατανοεί, με λεπτομέρειες τη φύση και τους λόγους της κατηγορίας, να έχει επαρκή χρόνο έτσι ώστε να προετοιμάσει την υπεράσπιση του. Σε αυτό το διάστημα θα αποκτήσει πρόσβαση σε αναγκαία έγγραφα και να συμβουλευτεί το συνήγορο του. Ακόμα δικαίωμα του κατηγορούμενου είναι να εμφανίζεται ενώπιον του δικαστηρίου και να υπερασπίζεται, κάτι το οποίο είναι δικαίωμα του διάδικου και όχι του δικηγόρου. Το στοιχείο (δ) των δικαιωμάτων είναι το δικαίωμα αντεξέτασης σε ποινικές υποθέσεις. Τέλος απαγορεύει το ΣτΚ τη δήμευση της ιδιοκτησίας.

Αντίστοιχα εξαιρετική ομοιότητα συναντάται στη βάση του άρθρου 12 του ΣτΚ που αναλύθηκε πιο πάνω, με το άρθρο 7¹⁷ του ΣτΕ. Και το άρθρο προνοεί στη πρώτη παράγραφο ότι έγκλημα δεν υπάρχει, ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο. Πρόκειται και εδώ για τον κανόνα *nulla crimen, nulla poena sine lege*. Επίσης το ίδιο άρθρο αναφέρει και στο ΣτΕ ότι το αξιόποινο της πράξης πρέπει να ισχύσει πριν να τελεστεί η πράξη, εννοώντας ότι δεν πρέπει να έχει ψηφιστεί αργότερα. Επίσης απαγορεύεται και η αναδρομή του δυσμενούς ποινικού νόμου και ειδικότερα σχετικά με το ύψος της ποινής δεν επιβάλλεται ποτέ βαρύτερη από αυτή που προβλέπεται κατά την τέλεση της πράξης. Έτσι δεν απαγορεύεται αντίθετα η εφαρμογή του αναδρομικά ευμενέστερου νόμου. Ο κανόνας αυτός ανήκει στο χώρο του κράτους δικαίου κυρίως και λιγότερο στην δημοκρατική αρχή. Μέσα από το άρθρο 7, παρ. 1 προβάλλεται και το τεκμήριο της αθωότητας όπου με βάση αυτό αποδεικτέα είναι η ενοχή και όχι η αθωότητα. Άλλο κοινό στοιχείο είναι η αναφορά και στο άρθρο 7, παρ.3 ΣτΕ για την απαγόρευση της γενικής δήμευσης της περιουσίας. Στην ίδια παράγραφο ορίζεται ότι η θανατική ποινή δεν επιβάλλεται εκτός από τις περιπτώσεις κακουργημάτων σε καιρό πολέμου και που σχετίζονται μ' αυτόν.

16. Άρθρο 30 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

17. Άρθρο 7 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Το άρθρο 13¹⁸ προνοεί για το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης μέσα στο έδαφος της δημοκρατίας και διαμονή σε οποιοδήποτε τμήμα της. Υπάρχουν όμως και περιορισμοί που επιβάλλει ο νόμος και είναι αναγκαία για την άμυνα ή τη δημόσια υγεία, ή αποτέλεσμα ποινής που επιβάλλει αρμόδιο δικαστήριο. Η πρώτη παράγραφος εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που το άτομο βρίσκεται νόμιμα στο έδαφος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το άρθρο 13 προήλθε από την επικύρωση του Τέταρτου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης. Το άρθρο 1 αυτού είναι αντίστοιχο του άρθρου 13 ΣτΚ. Η δεύτερη παράγραφος αναφέρεται στο δικαίωμα κάθε πολίτη να εγκαταλείψει προσωρινά ή μόνιμα το έδαφος της Δημοκρατίας, αφού όμως υπόκειται στους εύλογους περιορισμούς του νόμου.

Στο ΣτΕ προβλέπεται στο άρθρο 5¹⁹, παρ.4 η ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως, η οποία είναι μια άλλη πλευρά της φυσικής ελευθερίας που εμπερικλείει η «προσωπική ελευθερία» της παρ.3 του ίδιου άρθρου. Είναι ο χαρακτηρισμός της «προσωπικής ελευθερίας» υπό στενή έννοια η ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως. Είναι το δικαίωμα εγκαταστάσεως και κινήσεως Ελλήνων πολιτών εντός της χώρας και το δικαίωμα εξόδου των ιδίων από τη χώρα. Είναι επίσης και το δικαίωμα εισόδου στη χώρα και εγκαταστάσεως στην Ελλάδα Ελλήνων πολιτών. Αυτή η συνταγματική κατοχύρωση δεν καλύπτει τους αλλοδαπούς. Μόνο η έκδοση αλλοδαπού απαγορεύεται όταν διώκεται για δράση του υπέρ της ελευθερίας. Στοιχείο του δικαίου των αλλοδαπών συναντάται και στην παρ. 2, υποπαράγραφο 1 του άρθρου 5 ΣτΕ, όπου η φράση ‘αδιακρίτως εθνικότητας’ δεν επεκτείνεται στην ελευθερία κινήσεως και εγκαταστάσεως των αλλοδαπών. Και αυτό συμβαίνει γιατί οι αλλοδαποί δεν έχουν το σύμφωνο με την ελληνική ιθαγένεια, δικαίωμα εισόδου και εγκαταστάσεως στην Ελλάδα. Μόνο η έννοια της ιθαγένειας φέρει ως προνόμια την είσοδο και έξοδο από τη χώρα.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΙΣΟΔΟΥ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΟ ΕΔΑΦΟΣ ΤΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ ΤΟΥΣ

Το άρθρο 14²⁰ ΣτΚ είναι συμπληρωματικό του άρθρου 13. Η διαφορά εναπόκειται στο ότι το πρώτο προσφέρει προστασία σε κάθε άτομο ενώ το δεύτερο αναφέρεται μόνο στους πολίτες της Δημοκρατίας. Πρόβλεψη για τους αλλοδαπούς υπάρχει στο άρθρο 32²¹ του Συντάγματος, όπου υιοθετούνται οι αρχές του Διεθνούς Δικαίου σχετικά με την απέλαση αλλοδαπών.

18. Άρθρο 13 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

19. Άρθρο 5 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

20. Άρθρο 14 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

21. Άρθρο 32 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ

Το άρθρο 15²² ΣτΚ προβάλλει δύο θεμελιώδεις θεσμούς, στην οικογενειακή και ιδιωτική ζωή και προάγει το σεβασμό τους. Το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής δεν πρέπει να συγχέεται με το δικαίωμα του γάμου, το οποίο κατοχυρώνεται από το άρθρο 22²³ του ΣτΚ. «Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής περιέχει και το δικαίωμα να δημιουργεί και να αναπτύσσει σχέσεις με άλλους ανθρώπους» παρατήρησε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για να ορίσει την ιδιωτική ζωή στην υπόθεση *Niemietz vs. Germany*²⁴. Σχετικά με την οικογενειακή ζωή, οι σχέσεις που την αποτελούν είναι αυτές των συζύγων και γονέων με τα τέκνα κυρίως, όμως μπορούν να οριστούν και άλλες σχέσεις όπως εξώγαμα τέκνα και άτυπες συζυγικές σχέσεις. Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο τίθενται περιορισμοί οι οποίοι είναι αναγκαίοι για το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του Συντάγματος.

Οι περιορισμοί τίθενται μόνο από τον νόμο και αφού κριθούν αναγκαίοι.

Το άρθρο 9²⁵ ΣτΕ εδάφιο 2, καλύπτει την προστασία και οικογενειακής ζωής. Η ιδιωτική ζωή είναι ευρύτερη από το άσυλο της κατοικίας, γιατί δεν παραβιάζεται μόνο από την είσοδο στην κατοικία αλλά και από άλλες επεμβάσεις. Τα δύο στοιχεία διαφέρουν στο ότι η ιδιωτική ζωή αφορά την ατομική ζωή, ενώ η οικογενειακή τη ζωή του ατόμου ως μέλους της οικογένειας. Η ιδιωτική ζωή είναι απαραβίαστη, με άξονα την απαγόρευση που θέτει η συνταγματική διάταξη και αυτό αποδίδεται ότι μόνο το άτομο κυριαρχεί στη ζωή του. Η δημοσιοποίηση της ζωής του ατόμου απαγορεύεται, όπως και κάθε κρατική παρέμβαση σ' αυτή. Η οικογενειακή ζωή διακρίνεται από την ατομική και δημόσια και ορίζεται και στο ΣτΕ με τα στοιχεία που ορίζεται στο ΣτΚ. Επίσης καθορίζεται ότι είτε η οικογενειακή ζωή στηρίζεται σε γάμο είτε όχι, προστατεύεται και πάλι.

ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Ενώ στο ΣτΚ το άσυλο της κατοικίας ορίζεται σε ξεχωριστό άρθρο και συγκεκριμένα στο άρθρο 16²⁶, στο ΣτΕ προβλέπεται στο ίδιο άρθρο με την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή – άρθρο 9. Η κατοικία είναι απαραβίαστη κατά το ΣτΚ. Κατοικία θεωρείται και το δωμάτιο ξενοδοχείου ακόμα αφού σε αυτό παρέχεται προσωπική διαμονή. Μόνο η κατοικία απολαμβάνει το άσυλο και όχι άλλο περιουσιακό στοιχείο όπως το αυτοκίνητο. Τα υπόλοιπα δεν αποτελούν στοιχείο της συνταγματικής ρύθμισης. Σε ευρωπαϊκές χώρες κατοικία μπορεί να θεωρηθεί και η επαγγελματική στέγη, όπως και στην Κύπρο έγινε δεκτή η επέκταση του όρου. Βίαιη είσοδος σε κατοικία χωρίς δικαστικό ένταλμα συνιστά παραβίαση του άρθρου 16. Περίπτωση που επιτρέπεται είναι μόνο η διάσωση θυμάτων αδικήματος βίας ή καταστροφής.

Το άρθρο 9 ΣτΕ ορίζει επίσης το άσυλο της κατοικίας. Ο όρος σημαίνει την απαγόρευση της εισόδου ή παραμονής στην κατοικία οργάνων της δημόσιας εξουσίας χωρίς τη θέληση του κατόχου. Επομένως η συγκατάθεση καθιστά τη παραβίαση ανυπόστατη. Το άσυλο της κατοικίας προστατεύει μόνο για τις επεμβάσεις της δημόσιας εξουσίας και όχι για τις επεμβάσεις των ιδιωτών.

22. Άρθρο 15 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

23. Άρθρο 22 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

24. Judgment of 16 December 1992 Series A. no25 – B (29)

25. Άρθρο 9 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

26. Άρθρο 16 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

Παραβίαση του ασύλου αποτελεί και η παρεμπόδιση του ενοίκου να εισέλθει στην κατοικία, αλλά και στην περίπτωση βίαιης αποβολής προσώπου από αυτή. Ορίζεται στην παρ.2 ότι οι παραβάτες τιμωρούνται με την ανάλογη ποινή αλλά και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος όπως ορίζει.

ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ

Το απόρρητο της αλληλογραφίας προστατεύεται στο άρθρο 17²⁷ του ΣτΚ. Καθένας έχει το δικαίωμα σεβασμού και διασφάλισης του απορρήτου στην αλληλογραφία αλλά και σε κάθε άλλο είδος επικοινωνίας, είτε τηλεφωνική είτε διαδικτυακή, φτάνει να μην είναι με απαγορευμένα από το νόμο μέσα. Αν ο σκοπός της μαγνητοσκόπησης τηλεφωνικής συνομιλίας δεν παρατίθεται στην παρ.2 του άρθρου, τότε υπάρχει παραβίαση της και δεν μπορεί να γίνει προσαγωγή μαρτυρίας αναφορικά με ιδιωτική επικοινωνία, η οποία είναι αποτέλεσμα υποκλοπής της ή παρακολούθησης της. Το άρθρο 8 της Σύμβασης όπου αναφέρεται στο θέμα του απορρήτου και των μυστικών παρακολουθήσεων εξετάζεται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Τέτοιες υποθέσεις είναι: *Klaas and others vs. Germany*²⁸, *Malone vs. United Kingdom*²⁹, *Leander vs. Sweden*³⁰.

Στο ΣτΕ το άρθρο 19³¹ προνοεί για το απόρρητο των ανταποκρίσεων ή της επικοινωνίας και των επιστολών είναι απαραβίαστο. Μόνο ο νόμος μπορεί να ορίσει σε ποιες περιπτώσεις η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο, όταν κυρίως κρίνεται η εθνική ασφάλεια ή η διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων. Η προστασία του απορρήτου αναφέρεται σε κάθε μορφή μη δημόσιας επικοινωνίας, είτε έχει επαγγελματικό είτε προσωπικό χαρακτήρα. Το απόρρητο λειτουργεί υπέρ του φορέα του και τον προστατεύει, άρα στο δικαστήριο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Αυτή η προστασία αρχίζει από τη στιγμή που ο παραλήπτης θα γνωρίζει το περιεχόμενο του μηνύματος και δεν χρειάζεται περαιτέρω η αποστολή ή ταχυδρόμηση. Έτσι η προστασία από κοινοποίηση αναφέρεται είτε της αρχές που δεν πρέπει να γνωρίζουν το περιεχόμενο του μηνύματος είτε σε τρίτους. Το άρθρο της παρ. 2 και 3 αναφέρει ότι ο κόσμος θα ορίσει την αρμόδια αρχή για διασφάλιση του απορρήτου και απαγορεύει το αποτέλεσμα της παράνομης άρσης του να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο. Ως αποδεικτικό μέσο δεν θεωρείται και το αποτέλεσμα της παραβίασης του άρθρου 9 σχετικά με το άσυλο της κατοικίας και του άρθρου 9Α σχετικά με τα προσωπικά δεδομένα. Τα προσωπικά δεδομένα είναι ένα άρθρο που δεν συναντάμε ξεκάθαρα στο ΣτΚ. Στο ΣτΕ το άρθρο 9Α³² προνοεί ιδιαίτερα για το πώς γίνεται, με βάση το νόμο, τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων, τα οποία προστατεύονται και αυτά από ανεξάρτητη αρχή.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ, ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Σημαντικό παράγοντα αποτελεί και η ελεύθερη σκέψη, η συνείδηση και η θρησκεία και για τα δύο Συντάγματα. Στο άρθρο 18 ΣτΚ προβάλλεται η προστασία των αρχών αυτών.

27. Άρθρο 17 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

28. Judgment of 6 September 1978 Series A no.28

29. Judgment of 2 August 1984 Series A no.82

30. Judgment of 26 March 1987 Series A no.116

31. Άρθρο 19 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

32. Άρθρο 9Α ΣτΕ βλ. Παράρτημα

Η ελευθερία της θρησκείας περιλαμβάνει και την ελευθερία να μην έχει ή να έχει κάποιος θρησκευτικές πεποιθήσεις και να εκδηλώνει ή όχι μια θρησκεία. Το άρθρο προβάλλει ότι κάθε δόγμα, ιεροτελεστία και θρησκεία που δεν είναι μυστική είναι ελεύθερη, είναι της ίσης ενόπιον του νόμου και γι' αυτό δεν πρέπει καμία αρχή της Δημοκρατίας να κάνει διάκριση. Ο καθένας μπορεί να επιλέγει τη θρησκεία του και απαγορεύεται να εξαναγκαστεί της αυτό με οποιοδήποτε τρόπο. Οι περιορισμοί σχετικά με την ελευθερία εκδήλωσης της θρησκείας είναι συγκεκριμένοι και εκείνοι που παραθέτει το άρθρο. Της κάθε άτομο μέχρι την ενηλικίωση ακολουθεί τη θρησκεία που αποφασίζει για εκείνον ο νόμιμος επιμελητής του. Ακόμα κανένας δεν πρέπει να πληρώνει φόρους ή τέλη για διαφορετική θρησκεία από τη δική του. Το ΣτΕ στο άρθρο 13³³ ορίζει τα ίδια για την ελευθερία της θρησκείας στην παρ.2 και για την μη διάκριση ανάμεσα της θρησκείας στη παρ.3. Η παρ.1 του άρθρου παραθέτει την ελευθερία της θρησκείας που προϋποθέτει ότι το άτομο μπορεί να δηλώνει ή να αποσιωπά της θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Αναφέρεται ότι δεν πρέπει να γίνονται διακρίσεις εις βάρος κάποιου ως της τα ατομικά ή πολιτικά δικαιώματα λόγω των θρησκευτικών του πεποιθήσεων. Της και το ΣτΚ κατοχυρώνει ότι κάθε θρησκεία είναι ελεύθερη, έτσι και το ΣτΕ στη παρ.2 εκτός της ελευθερίας της θρησκείας, προνοεί ότι η λατρεία της θρησκείας τελείται ανεμπόδιστα με την προστασία του νόμου και αυτό αποτελεί την ελευθερία ασκήσεως της θρησκείας. Στη παρ.3 καθορίζεται ότι οι λειτουργοί των γνωστών θρησκειών έχουν της υποχρεώσεις και την ίδια εποπτεία με της λειτουργούς της επικρατούσας θρησκείας.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΟ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Επίσης ομοιότητα παρουσιάζουν και τα άρθρα 19³⁴ ΣτΚ και το άρθρο 14³⁵ ΣτΕ που έχουν ως θέμα την ελευθερία λόγου, γνώμης και πληροφορίας. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα δικαίωμα γνώμης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών χωρίς να επιτρέπεται οποιαδήποτε επέμβαση από τις Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας και το ίδιο ισχύει και εκτός συνόρων. Αυτό προνοεί το άρθρο 19 ΣτΚ στη παράγραφο 1 και 2 αντίστοιχα. Στη παρ.3 η διάταξη αναφέρει σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να περιοριστεί αυτό το δικαίωμα ή να τύχει διατυπώσεων. Ακολούθως στη παρ.4 βλέπουμε το στοιχείο της κατάσχεσης εντύπων και εφημερίδων ιδιαίτερα και τις απαγορεύσεις που θέτει το ΣτΚ ως προς αυτό. Το άρθρο καταλήγει με την παρ.5 να αναφέρεται στις ραδιοφωνικές, κινηματογραφικές και τηλεοπτικές επιχειρήσεις και πως δεν πρέπει να παρεμποδίζεται η Δημοκρατία στην έκδοση άδειας λειτουργίας αυτών.

Το άρθρο 14 ΣτΕ στη παρ.1 και παρ.3 προνοεί τα ίδια με το ΣτΚ σχετικά με την ελευθερία γνώμης και διάδοσης πληροφοριών και σχετικά με την απαγόρευση κατάσχεσης εφημερίδων και άλλων εντύπων. Η παρ.1 μπορεί να συνδυαστεί με τη παρ.1 του άρθρου 5³⁶ ΣτΕ περί αναπτύξεως της προσωπικότητας και συμμετοχής στη πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Συγκεκριμένα το άρθρο αναφέρει τη λέξη «στοχασμοί» όπου αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι απαραίτητα προϋπόθεση για την ελευθερία γνώμης αποτελεί η ελευθερία διαμορφώσεως της γνώμης και αυτό επιτυγχάνεται χωρίς επεμβάσεις στη απλή

33. Άρθρο 13 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

34. Άρθρο 19 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

35. Άρθρο 14 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

36. Άρθρο 5 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

προσπάθεια για ενημέρωση και διαφώτιση την οποία καταβάλει το κράτος. Ακόμα ένα στοιχείο πρωτεύον σχετικά με την ελευθερία αυτή είναι η ελευθερία να διαμορφώνει κάποιος τη γνώμη του χωρίς το φόβον δυσμενών συνεπειών. Τέλος η ελευθερία εκφράσεως της γνώμης αυτής πραγματώνεται με την εξωτερική και γνωστοποίηση της. Ακολούθως στη παρ.2 κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου και την απαγόρευση της λογοκρισίας και οποιονδήποτε προληπτικών μέσων. Ειδοποιός διαφορά όμως αποτελεί στη παρ.3 η παράθεση των εξαιρέσεων όπου επιτρέπεται η κατάσχεση εφημερίδων και εντύπων μετά την κυκλοφορία τους, με παραγγελία του εισαγγελέα. Ο εισαγγελέας προβαίνει σε μια τέτοια παραγγελία αφού έχει λάβει χώρα ένα από τα περιστατικά που παραθέτει το άρθρο στη παρ.3. Συνεχίζει αναφέροντας στις παρ.4,6,και 7 τα δικονομικά στοιχεία αναφορικά με την κατάσχεση. Στη πέμπτη παράγραφο ορίζεται η αντιμετώπιση περίπτωσης στην οποία κάποιος θίγεται από ένα δημοσίευμα και πως θα πρέπει να απαντήσει και να επανορθώσει το έντυπο. Η παρ.8 καθορίζει ότι ο νόμος είναι αρμόδιος να ορίσει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα που απαιτούνται για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Τέλος στη παρ.9 παραθέτονται στοιχεία για τις ίδρυση και λειτουργία επιχείρησης διάδοσης πληροφοριών. Ένας γενικότερος σχολιασμός του άρθρου είναι ότι η ελευθερία γνώμης αποτελείται από την ελευθερία εκδόσεως, ελευθερία συντάξεως, ελευθερία εντυπώσεως και ελευθερία κυκλοφορίας. Εμβαθύνοντας, το ΣτΕ στο άρθρο 15³⁷ ασχολείται περαιτέρω με τον ηλεκτρονικό τύπο. Στη παρ.1 αναφέρει ότι οι διατάξεις του άρθρου 14³⁸ δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, τη τηλεόραση και τα παρεμφερή μέσα. Η ελευθερία του κινηματογράφου είναι ουσιαστικά ελευθερία για την παραγωγή και διάδοσης κινηματογραφικών έργων. Σχετικά με τη ραδιοτηλεόραση ελευθερία αποτελεί ο απλός έλεγχος και όχι η διεύθυνση αυτής από το κράτος. Στη παρ.2 αναφέρεται αυτός ο έλεγχος από το κράτος και επιμέρους στοιχεία. Επίσης το άρθρο 5Α³⁹ ενισχύει το δικαίωμα σχετικά με την ελευθερία διάδοσης πληροφοριών και ασχολείται περισσότερο με την ελευθερία των πολιτών να συμμετέχουν στη λήψη πληροφοριών, το δικαίωμα στη πληροφόρηση. Σε αυτό δεν μπορούν να υπάρξουν περιορισμοί όπως και στο δικαίωμα για συμμετοχή στη Κοινωνία της Πληροφορίας, η οποία τίθεται στη παρ.2.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Λυδία λίθος του πολιτισμού είναι η παιδεία. Το άρθρο 20⁴⁰ ΣτΚ και άρθρο 16⁴¹ ΣτΕ προνοούν για την ελευθερία που πρέπει να απολαμβάνει η παιδεία στη κάθε χώρα αντίστοιχα. Το άρθρο 20 αντιστοιχεί στο άρθρο 2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης αλλά περιέχει περισσότερες λεπτομέρειες χάρη στη ιδιομορφία της Κυπριακής Πολιτείας⁴². Στη παρ.1 του άρθρου προβλέπεται ότι ο καθένας έχει δικαίωμα να εκπαιδευτεί και κάθε άτομο ή ίδρυμα έχει το δικαίωμα να παρέχει εκπαίδευση αφού πληρεί κάποιες προϋποθέσεις. Στη παρ.2 βλέπουμε ότι κάθε κοινότητα μεριμνά για να παρέχεται δωρεάν εκπαίδευση σε κάθε σχολείο. Αυτό πλέον ισχύει και για το Πανεπιστήμιο Κύπρου με βάση τα σημερινά δεδομένα. Ακολούθως στη παρ.3 συναντάμε τις υποχρεώσεις, αφού πρόβλεψή της είναι η

37. Άρθρο 15 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

38. Άρθρο 14 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

39. Άρθρο 5Α ΣτΕ βλ. Παράρτημα

40. Άρθρο 20 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

41. Άρθρο 16 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

42. Άρθρο 2 Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες βλ. Λοΐζου Αντρέα Νικόλα, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία, 2001 σελ. 131

υποχρεωτική στοιχειώδης εκπαίδευση μέχρι την ενηλικίωση στηριζόμενοι στον κοινοτικό νόμο. Καταλήγει με την αναφορά στο νόμο για τα πανεπιστήμια τονίζοντας ότι κάθε κοινότητα θα καταστεί προσιτή σε εκείνους που έχουν τα ζητούμενα εφόδια, η περαιτέρω εκπαίδευση.

Και στο ΣτΕ το δικαίωμα για εκπαίδευση στηρίζεται. Μια αξιοπρόσεκτη διαφοροποίηση είναι ότι σε αυτό το Σύνταγμα αναφέρεται η παιδεία και όχι η εκπαίδευση συγκεκριμένα. Έτσι αναφερόμαστε στην ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας. Αυτές είναι και υποχρέωση του κράτους να προστατεύονται αλλά υπάρχει στη παρ.1 και διευκρίνιση ότι η ελευθερία της διδασκαλίας και η ακαδημαϊκή πρέπει και αυτές να υπακούουν το Σύνταγμα. Η ελευθερία της τέχνης αφορά τη δημιουργία και την κυκλοφορία των έργων ώστε αυτά να προσβάσιμα στο κοινό. Σε αυτά έρχεται να προστεθεί και η απαγόρευση της λογοκρισίας σε αυτά αλλά και η απαγόρευση για εξαναγκασμό προς την καλλιτεχνική εργασία. Μιλώντας για ελευθερία επιστήμης, κυρίως αναφερόμαστε στην ελευθερία της έρευνας. Μια τέτοια διαπίστωση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα πάντα μπορούν να είναι αντικείμενα έρευνας και ως προς αυτό δεν πρέπει να υπάρχει εξαναγκασμός σχετικά με την επιλογή του αντικειμένου και της μεθόδου που θα ακολουθήσει ο ερευνητής. Επίσης έκφανση αυτής της ελευθερίας αποτελεί και η ελευθερία για πρόσβαση στα αποτελέσματα της αλλά και της διάδοσης αυτών. Σχετικά με την ελευθερία της διδασκαλίας αυτό εξηγείται λέγοντας ότι δεν πρέπει να τίθενται όρια ως προς αυτή. Στη παρ.2 αναφέρεται η αγωγή των Ελλήνων ηθική, επαγγελματική και φυσική είναι ευθύνη του κράτους και τους στο να γίνουν ελεύθεροι και υπεύθυνοι πολίτες. Συνεχίζει στα υπόλοιπα άρθρα μιλώντας για το δικαίωμα για τη διάρκεια της υποχρεωτικής φοίτησης, το δικαίωμα προς την παροχή δωρεάν παιδείας, την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης. Μετά την παρ.6 και ως την παρ.9 το Σύνταγμα παραθέτει στοιχεία για τους καθηγητές των ανώτατων ιδρυμάτων εκπαίδευσης, τους φοιτητές, τα χρόνια της βαθμίδας αυτής της εκπαίδευσης και καθορίζει για την προστασία και τη σύσταση ανωτάτων σχολών από ιδιώτες. Γενικότερα για την παιδεία έκφανσης της ελευθερίας είναι η ελευθερία για αποχή από αυτή, για επιλογή σχετικά με την κατεύθυνση είτε θρησκευτική, είτε φιλοσοφική, για την επιλογή εκπαιδευτηρίου, την επιλογή εκπαιδευτικού προσανατολισμού και τέλος επιλογή τύπου εκπαίδευσης. Καταλήγοντας βλέπουμε ότι βασική διαφορά είναι ότι το ΣτΚ ασχολείται με τις υποχρεώσεις των κοινοτήτων.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ

Στοιχείο το οποίο συναντάμε στα Συντάγματα των δύο χωρών είναι η ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Το άρθρο 21⁴³ προνοεί για αυτά στο ΣτΚ και είναι σύστοιχο με το άρθρο 11 της Σύμβασης⁴⁴. Προβλέπεται ότι πρέπει να συνέρχονται ειρηνικά και ότι ο καθένας έχει δικαίωμα να ιδρύει συντεχνίες και να προσχωρεί σε αυτές με βάση τα συμφέροντά του. Δεν τίθεται εξαναγκασμός για την προσχώρηση σε συνεταιρισμούς, μόνο κάποιοι περιορισμοί τίθενται και αυτούς καθορίζει ο νόμος⁴⁵. Αξιοσημείωτο είναι ότι τίθενται περιορισμοί όταν αυτό είναι απόλυτα αναγκαίο για το συμφέρον της Δημοκρατίας ή της Συνταγματικής τάξης ή

Σχόλιο [MSOffice1]: Πρέπει να κάνω υποσημείωση σελ.133

43. Άρθρο 21 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

44. Άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες βλ. Παράρτημα

45. Λοϊζου Αντρέα Νικόλα, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία, 2001

των υπολοίπων που αναφέρονται στο άρθρο. Με την παρ.4 απαγορεύονται οι συνεταιρισμοί που αντιτίθενται στη συνταγματική τάξη ενώ με την παρ.5 τίθενται οι περιορισμοί για πρόσωπα που ανήκουν στις ένοπλες δυνάμεις, στην αστυνομία και στη χωροφυλακή. Η παρ.6 ορίζει την εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών για εταιρείες και κερδοσκοπικούς συνεταιρισμούς.

Στο ΣτΕ τα δικαιώματα αυτά χωρίζονται σε δύο άρθρα: στο άρθρο 11⁴⁶ για το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και στο άρθρο 12⁴⁷ για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Περιεχόμενο της ελευθερίας συναθροίσεως αποτελεί η ελευθερία για την οργάνωση μιας συνάθροισης, για τη διεξαγωγή της, για την διεύθυνση και κυρίως αυτό που αφορά και το περισσότερο μέρος των πολιτών είναι η ελευθερία για συμμετοχή σε κάποια από αυτή χωρίς το φόβο δυσμενών συνεπειών. Σχετικά με την οργάνωση μπορεί ο καθένας να επιλέξει το χώρο και το χρόνο της συνάθροισης φτάνει αυτή να γίνεται ήσυχα και χωρίς όπλα, δηλαδή χωρίς τη χρησιμοποίηση κάποιου αντικειμένου ως όπλου και χωρίς τη παρουσία ένοπλων προσώπων. Αν σε κάποια περίπτωση παραστούν ένοπλα πρόσωπα η προστασία συνεχίζει να ισχύει για τα λοιπούς συμμετέχοντες της συνάθροισης αλλά παύει για τα ένοπλα πρόσωπα.

Το άρθρο 12 παρ.1 κατοχυρώνει ένα ατομικό δικαίωμα για συμμετοχή αλλά και ένα συλλογικό αφού προβλέπει τις ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα. Το «σωματείο» που αναφέρεται στα άρθρα αυτά ορίζεται επακριβώς από τον αστικό κώδικα στο άρθρο 78⁴⁸. Στη παρ.2 προβλέπεται η διάλυση του σωματείου μόνο με δικαστική απόφαση και η παρ.3 προβλέπει τα ίδια για τις ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματεία δηλαδή ελλείπουν νομικής προσωπικότητας. Στοιχεία των ενώσεων αυτών αποτελούν η ιδιωτική βούληση ως προς τη σύσταση αυτών και η μη επιδίωξη κέρδους από αυτά. Ακολουθώς οι παρ.4 και 5 αναφέρονται σε συγκεκριμένους συνεταιρισμούς όπως γεωργικούς και αστικούς και τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς για την σκοπούς κοινής ωφέλειας ή δημοσίου συμφέροντος. Τέλος πρέπει να παρατηρηθεί ότι το άρθρο αυτό δεν καλύπτει τα πολιτικά κόμματα αλλά τις πολιτικές ενώσεις⁴⁹.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Στο ΣτΚ το άρθρο 22⁵⁰ κατοχυρώνει το δικαίωμα του γάμου. Φυσικό επακόλουθο του δικαιώματος αυτού αποτελεί και το δικαίωμα μη συνάψεως γάμου. Το άρθρο αυτό είναι το αντίστοιχο του άρθρου 12 της Σύμβασης. Η παρ.1 ορίζει την ελευθερία όσων έχουν φτάσει σε κατάλληλη ηλικία να συνάψουν γάμο με βάση το δίκαιο του γάμου. Στη παρ.2 παραθέτονται συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες ο γάμος διέπεται από άλλο δίκαιο γάμου και όχι αυτό της Κυπριακής Δημοκρατίας λόγω της ύπαρξης των δύο κοινοτήτων. Η τρίτη παράγραφος του άρθρου δίνει το δικαίωμα στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία και σε κάθε άλλη θρησκευτική ομάδα να εφαρμόζει τις διατάξεις του Συντάγματος σχετικά με τον γάμο. Το άρθρο 15 ΣτΚ, όπου αναφέρεται το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και αυτό το άρθρο αλληλοσυμπληρώνονται.

Στο ΣτΕ δεν υπάρχει ένα άρθρο που να αφορά μόνο τη σύναψη γάμου κ επιμέρους

46. Άρθρο 11 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

47. Άρθρο 12 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

48. Καράκωστας Κ. Ιωάννης. Αστικός Κώδικας 2006

49. Δαγτόγλου, Π. Συνταγματικά Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα, 2005 σελ.639

50. Άρθρο 22 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

51. Άρθρο 12 Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώσεις ελευθερίες, βλ. Παράρτημα

θέματα όπως είδαμε πιο πάνω και αυτό γιατί ο γάμος προστατεύεται με το άρθρο 21 παρ.1 και δεν υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω ρύθμιση αφού δεν εμφανίζεται πρόβλημα δύο κοινοτήτων, κάτι που συμβαίνει στη Κύπρο.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Κοινό θέμα των Συνταγμάτων αποτελεί η ιδιοκτησία. Στο ΣτΚ δεν είναι απόλυτο αυτό το δικαίωμα στην ιδιοκτησία αλλά υπόκειται στους περιορισμούς και τις στερήσεις που αναφέρουν οι παρ.3 και 4 του άρθρου 23⁵². Οι παράγραφοι του άρθρου ασχολούνται με το θέμα της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης και πως πρέπει η απαλλοτριωθέντα ιδιοκτησία να χρησιμοποιηθεί μόνο για το σκοπό της απαλλοτρίωσης. Επίσης σε περίπτωση αγροτικής ρύθμισης η ιδιοκτησία διανέμεται σε άτομα της κοινότητα που ανήκει ο ιδιοκτήτης του οποίου η γαία υπέστη απαλλοτρίωση. Η παρ.7 ορίζει ότι οι παρ.3 και 4 δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις αναγκαστικής απαλλοτρίωσης. Η όγδοη παράγραφος παραθέτει του σκοπούς για του οποίου μπορεί να δοθεί ένα κτήμα για απαλλοτρίωση. Οι παρ.8 και 9 ορίζουν ένα συγκεκριμένο θέμα σχετικά με τις ιδιοκτησίες εκκλησιαστικών οργανισμών και τις βακουφικές ιδιοκτησίες οι οποίες δεν τυγχάνουν αποστέρησης, περιορισμού ή στέρησης. Τέλος η παρ.10 ορίζει το δικαίωμα προσφυγής στο δικαστήριο για θέματα αναγκαστικής απαλλοτρίωσης.

Στο Ελληνικό Σύνταγμα το δικαίωμα της ιδιοκτησίας θίγεται στο άρθρο 17⁵³. Η παρ.1 κατοχυρώνει τη προστασία της ιδιοκτησίας όχι όμως εις βάρος του δημοσίου συμφέροντος. Ακολούθως στη παρ.2 αναφέρεται η περίπτωση απαλλοτρίωσης και συνεχίζει με τα δικονομικά ζητήματα σχετικά με της αποζημιώσεις που πρέπει να δοθούν για τις απαλλοτριώσεις. Επίσης το άρθρο 18 ορίζει του περιορισμούς στην ιδιοκτησία σχετικά με μεταλλεία, λιμνοθάλασσες, αρχαιολογικούς χώρους, αγροτικές εκτάσεις, εγκαταλειμμένες εκτάσεις και Σταυροπηγιακών Μονών. Βλέπουμε την ομοιότητα που υπάρχει ανάμεσα στις διατάξεις των δύο Συνταγμάτων. Διαφορά αποτελεί μόνο ένας νέος συνταγματικός θεσμός, που δεν συναντάται στο άρθρο του ΣτΚ, σχετικά με την προσωρινή στέρηση της χρήσεως και καρπώσεως της ιδιοκτησίας στη παρ.5 του άρθρου 18⁵⁴.

Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑΣ ΣΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΑΡΗ

Στο άρθρο 24⁵⁵ του ΣτΚ κατοχυρώνεται μια υποχρέωση για όλους τους πολίτες να συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη. Σημαντικό στοιχείο είναι όμως το γεγονός ότι αυτή η συνεισφορά γίνεται με βάση τις δυνάμεις κάθε πολίτη. Αυτό είναι μια όψη της ισότητας των πολιτών απέναντι στους νόμους που θίγεται σε παρακάτω άρθρο. Οι επόμενοι παράγραφοι του άρθρου αναφέρουν ότι καταβολή φόρου, τέλους ή εισφοράς γίνεται μόνο με βάση το νόμο, δεν γίνεται αναδρομικά και δεν πρέπει να επιφέρει οποιαδήποτε καταστροφή ή απαγορευτικό αποτέλεσμα εκτός από τους τελωνειακούς δασμούς.

52. Άρθρο 23 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

53. Άρθρο 17 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

54. Άρθρο 18 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

55. Άρθρο 24 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

Στο ΣτΕ δεν υπάρχει ξεχωριστό άρθρο για τη φορολογική υποχρέωση αλλά αναφέρεται η υποχρέωση για συνεισφορά στα δημόσια βάρη στο άρθρο 4 παρ.5. Υπάρχει και άλλη αναφορά στην φορολογική υποχρέωση στο άρθρο 25 παρ.1 αλλά δεν περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο των δικαιωμάτων. Έγκειται στην υποχρέωση των πολιτών να καλύπτουν τις δημόσιες δαπάνες.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΕ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ, ΕΜΠΟΡΙΟ Η ΕΠΙΚΕΡΔΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Το άρθρο 25⁵⁶ ΣτΚ κατοχυρώνει ότι καθένας έχει το δικαίωμα στην εργασία δηλαδή να επιδίεται σε οποιοδήποτε επάγγελμα, απασχόληση, εμπόριο ή επικερδή εργασία. Ως εργασία εννοείται η άμεσα ή έμμεσα αμειβόμενη ή κερδοσκοπική εργασία⁵⁷. Σύμφωνα με την παρ.2 το δικαίωμα αυτό τίθεται σε περιορισμούς ή διατυπώσεις που τίθενται από το νόμο αλλά δεν μπορούν αυτές οι διατυπώσεις να είναι αντίθετες προς το συμφέρον μια από τις δύο κοινότητες έστω και αν επικαλούνται το δημόσιο συμφέρον.

Στο ΣτΕ αναφέρεται στο άρθρο 22⁵⁸ και αφορά ο όρος εργασία εκτός από τους εργαζόμενους και τους εργοδότες, τους αυτοαπασχολούμενους, τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους επιχειρηματίες και τους δημόσιους υπάλληλους. Επίσης εργασία μπορεί να είναι και η επαγγελματική δραστηριότητα ως επάγγελμα αλλά και την ευκαιριακή ή συστηματική εργασία. Αυτό το δικαίωμα εντάσσεται στο κοινωνικά δικαιώματα. Μέσα από τις παραγράφους του άρθρου βλέπουμε ρυθμίσεις για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας αλλά και για την απαγόρευση αναγκαστικής εργασίας όπως και για την υποχρέωση του κράτους να μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΕΣΘΑΙ

Το άρθρο 26⁵⁹ του ΣτΚ αναφέρει το δικαίωμα των πολιτών να συμβάλλονται ελεύθερα και αυτό ερμηνεύεται ότι μπορεί ο καθένας να επιλέξει με ποιον θέλει να συνάψει σύμβαση, αν θέλει η όχι να συνάψει και σε περίπτωση συνάψεως αν θα προβεί σε καταγγελία αυτής και τέλος μπορεί να διαμορφώσει το περιεχόμενο της σύμβασης. Φυσικά τίθενται περιορισμοί και σε αυτό το δικαίωμα από τη πλευρά της Δημοκρατίας μέσω του Δικαίου των συμβάσεων. Η φράση «νόμος δύναται να ρυθμίση» μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν έχει θεσπιστεί ακόμα νόμος για τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Κυρίως η σημασία της συλλογικής σύμβασης διαφαίνεται στο τομέα των εργατικών σχέσεων.

Στο ΣτΕ δεν βλέπουμε μια συγκεκριμένη ρύθμιση για το δικαίωμα του συμβάλλεσθαι, γεγονός που αποτελεί μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα στο δύο Συντάγματα.

56. Άρθρο 25 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

57. Δαγτόγλου. Π. Συνταγματικά Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα, 2005 σελ.674

58. Άρθρο 22 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

59. Άρθρο 26 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Ένα από τα βασικότερα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αυτό της απεργίας, το οποίο δεν μπορεί να απαγορευτεί για κανένα λόγο. Η απεργία αποτελεί αναστολή της σύμβασης εργασίας και όχι τερματισμό αυτής και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί ο εργοδότης να απολύσει τον εργαζόμενο με την πρόφαση της απεργίας. Ιδιαίτερες ρυθμίσεις υπάρχουν στο Σύνταγμα με βάση την παρ.2 του άρθρου 27⁶⁰ για τις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία και την χωροφυλακή των οποίων τα πρόσωπα δεν μπορούν να προβούν σε απεργεία. Συμπληρώνει αναφέροντας ότι νόμος μπορεί να επεκτείνει αυτή την απαγόρευση και στους δημόσιους υπάλληλους. Αντίστοιχο άρθρο στο Ελληνικό Σύνταγμα αποτελεί το άρθρο 23⁶¹ για τη συνδικαλιστική ελευθερία. Η απεργία των επαγγελματιών είναι ένα μέσο ασκήσεως πίεσης στην κυβέρνηση⁶². Είναι ένα δικαίωμα ατομικό γιατί είναι του κάθε εργαζομένου αλλά και συλλογικό αφού ασκείται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Στην Ελλάδα και με βάση το ΣτΕ η απόφαση για απεργία και η ίδια η απεργία με την εκτέλεσή της δεν μπορούν να παρακωλυθούν. Μπορεί αυτό το δικαίωμα να ασκηθεί από όλους αλλά πρέπει πάντα να τηρούνται οι δημοκρατικές διαδικασίες έτσι ώστε να υπάρξει καλύτερη οργάνωση στην απεργία. Στο Σύνταγμα η απεργία δεν προβάλλεται μόνο ως δικαίωμα των πολιτών αλλά και ως υποχρέωση του κράτους να διασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση του δικαιώματος από τους πολίτες. Συγκεκριμένα με τον όρο «συνδικαλιστική ελευθερία» αναφερόμαστε στην ελευθερία ίδρυσης μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης όσο και την ελευθερία για συμμετοχή σε αυτή. Είναι δικαίωμα των εργαζομένων και των εργοδοτών.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Το άρθρο 28⁶³ του ΣτΚ ορίζει ένα από τους ακρογωνιαίους λίθους της Δημοκρατίας, την ισότητα. Στη παρ.1 βλέπουμε ότι όλοι είναι ίσοι απέναντι στο νόμο, την διοίκηση και τη δικαιοσύνη. Η ισονομία είναι στοιχείο κομβικό και σημαίνει ότι ο νόμος πρέπει να αντιμετωπίζει όλα τα άτομα ως ίδια χωρίς να γίνονται διάκρισης για οποιοδήποτε λόγο, κάτι το οποίο καθορίζει η παρ.2 του άρθρου. Σχετικά με τη δικαστική εξουσία, η ισότητα σε αυτό το τομέα ερμηνεύεται ως η όμοια μεταχείριση των όμοιων περιστατικών. Στη διοίκηση η ισότητα είναι κυρίως ο έλεγχος χωρίς διακρίσεις. Οι παράγραφοι 3 και 4 αναφέρονται στην απαγόρευση της χρησιμοποίησης και απονομής ή αναγνώρισης τίτλων ευγενείας ή κοινωνικών διακρίσεων ή κάθε άλλου προνομίου.

Τα θέματα περί ισότητας θίγονται στο άρθρο 4⁶⁴ του ΣτΕ. Η πρώτη παράγραφος του άρθρου αναφέρει ότι όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. Από αυτή τη γενική αρχή της ισότητας η οποία υπάρχει στο Σύνταγμα εξάγουμε το συμπέρασμα ότι μέσω αυτού κατοχυρώνεται και η ισότητα της ψήφου. Ισότητα της ψήφου ερμηνεύεται ως το ισάριθμο των ψήφων, κάτι το οποίο δεν προκύπτει από τη καθολικότητα της ψήφου⁶⁵. Άρα μιλάμε για αριθμητική ισότητα της ψήφου αλλά και την ουσιαστική ισότητα, δηλαδή την ίση βαρύτητα κάθε ψήφου των κοινωνιών.

60. Άρθρο 27 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

61. Άρθρο 23 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

62. Ράικος, Αθανάσιος Γ. Τα θεμελιώδη Δικαιώματα 2 Αθήνα – Κομοτηνή 1984 σελ.52

63. Άρθρο 28 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

64. Άρθρο 4 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

65. Παπαδημητρίου Γ. Συνταγματικές Μελέτες (1975 – 2005) Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007

Ακολουθως το άρθρο αυτό για την ισότητα κατοχυρώνει την ισότητα των φύλων, την ισότητα πρόσβασης στις δημόσιες λειτουργίες, την ισότητα συνεισφοράς στα δημόσια βάρη, την ισότητα συμβολής στην άμυνα της πατρίδας και την κοινωνική ισότητα. Με βάση την αρχή της ισότητας των φύλων απαγορεύεται η ευμενής ή δυσμενής διάκριση υπέρ του ενός ή άλλου φύλου. Άλλο μορφή της ισότητας με άξονα τα Σύνταγμα αποτελεί η ισότητα πρόσβασης στις δημόσιες λειτουργίες, που αυτό ερμηνεύεται ως η συμμετοχή στην άσκηση της δημόσιας εξουσίας. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στο πολιτικό δικαίωμα. Η ισότητα σχετικά με τη φορολογική υποχρέωση που αναφέρεται στη παρ.5 θίχτηκε πιο πάνω. Ακολουθως στη παρ.6 τίθεται το θέμα της στρατολογικής ισότητας. Είναι δικαίωμα και υποχρέωση κάθε πολίτη να συμβάλει ένοπλα ή άοπλα στην άμυνα της χώρας και κυρίως σε περίπτωση υπαρκτού κινδύνου όπως πόλεμος. Κύρια μορφή της στρατιωτικής υποχρέωσης αποτελεί η στρατιωτική θητεία. Τέλος κοινή διάταξη με το Κυπριακό Σύνταγμα είναι η παρ.7 για τους τίτλους ευγενείας οι οποίοι απαγορεύεται να απονεμηθούν ή να αναγνωριστούν σε Έλληνες πολίτες.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΓΡΑΠΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ Η ΠΑΡΑΠΟΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ

Το άρθρο 29⁶⁶ ΣτΚ αναφέρεται στο δικαίωμα των πολιτών να υποβάλουν παράπονα ή αιτήσεις σε δημόσιες αρχές και με τον όρο «αιτήσεις» εννοούμε απαντήσεις που λαμβάνει ο πολίτης από τη διοίκηση. Αυτές οι απαντήσεις, όπως προνοεί η παρ.1 του άρθρου, πρέπει να γνωστοποιείται με έγγραφο μετά την αίτηση ή αργότερα σε τριάντα μέρες. Όμως ακόμα και να η αίτηση απευθυνθεί σε μη αρμόδια Αρχή αυτή πρέπει να την διαβιβάσει στην αρμόδια Αρχή ή να ενημερώσει τον αιτητή ποια είναι η αρμόδια Αρχή. Η παρ.2 ασχολείται με την περίπτωση κατά την οποία δεν ικανοποιηθεί από την απόφαση ο ενδιαφερόμενος μπορεί να προσφύγει στο αρμόδιο δικαστήριο.

Αντίστοιχο άρθρο στο ΣτΕ είναι το άρθρο 10⁶⁷ που προβάλλει το δικαίωμα του ανεφέρεσθαι. Προνοεί τα ίδια δικαιώματα των πολιτών για αναφορά στις αρχές εγγράφως, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να απαντούν αιτιολογημένα σύμφωνα με το νόμο. Η παρ.2 του άρθρου εισάγει ένα διαφορετικό στοιχείο που δεν βλέπουμε στο ΣτΚ για την περίπτωση κατά την οποία γίνεται δίωξη εκείνου που υπέβαλε την αίτηση για παραβιάσεις που υπάρχουν σε αυτή. Αυτό όμως συμβαίνει μόνο αφού κοινοποιηθεί η απόφαση της αρχής και υπάρχει άδεια της αρχής για δίωξη. Καταλήγει το άρθρο με την παρ.3 που αναφέρει την προθεσμία στην οποία πρέπει η αρχή να απαντά στα αιτήματα για παροχή πιστοποιητικών, διαβεβαιώσεων και δικαιολογητικών, η οποία είναι εξήντα μέρες. Όταν παρέλθει αυτή τη προθεσμία καταβάλλεται ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα.

66. Άρθρο 29 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

67. Άρθρο 10 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΙΑ ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΗ ΔΙΚΗ

Το άρθρο 30⁶⁸ του ΣτΚ αντιστοιχεί στο άρθρο 6⁶⁹ της Σύμβασης αλλά έχει στοιχεία και από το άρθρο 12 του ιδίου Συντάγματος. Αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα άρθρα γιατί ρυθμίζει την απονομή της δικαιοσύνης. Η πρώτη παράγραφος αναφέρει μία έκφανση του δικαιώματος, η οποία είναι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο ή δικαίωμα δικαστικής προστασίας όπως λέγεται διαφορετικά. Ένα δικαίωμα που δεν είναι απόλυτο αλλά τίθεται και αυτό σε περιορισμούς. Δηλαδή ο κάθε πολίτης έχει το αναπόσπαστο δικαίωμα να καταφύγει για τις προσωπικές του υποθέσεις στο αρμόδιο δικαστήριο. Ακολούθως το εδάφιο 2 της παραγράφου αναφέρει μία ακόμα μορφή του δικαιώματος: την απαγόρευση σύστασης δικαστικών επιτροπών και εκτάκτων δικαστηρίων. Οι ορισμοί δίδονται από τον Α.Ι.Μάνεση⁷⁰ και βλέπουμε ότι «δικαστικές επιτροπές» είναι αυτές που αποτελούνται από πρόσωπα όπως δικαστικούς, υπαλλήλους, ιδιώτες, δημόσιους λειτουργούς που ορίζονται για να δικάσουν συγκεκριμένη υπόθεση και επομένως συγκεκριμένα άτομα. «Έκτακτα δικαστήρια» είναι τα δικαστήρια των οποίων η αρμοδιότητα καθορίζεται μετά την τέλεση μιας αξιόποινης πράξης, με σκοπό να δικάσουν τη συγκεκριμένη υπόθεση. Στη δεύτερη παράγραφο ορίζεται ότι καθένας δικαιούται ανεπηρέαστα δημόσια ακροαματική διαδικασία σε εύλογο χρονικό διάστημα από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Αυτό συμβαίνει σε περιπτώσεις ποινικής κατηγορίας ή αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων δηλαδή για αστικές υποθέσεις. Η παρ.3 αναφέρει το καθήκον των δικαστηρίων που είναι οι αποφάσεις τους να είναι αιτιολογημένες και να απαγγέλλονται σε δημόσια συνεδρίαση, όμως μπορεί να υπάρξει περιορισμός προς αυτό όταν αντιβαίνει στο συμφέρον της Δημοκρατίας και ως αποτέλεσμα αυτού να αποκλιστεί ο τύπος και το κοινό. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στη δημοσιότητα και την κριτική της δικαιοσύνης. Δίκη μέσω του τύπου δεν δύναται να γίνει γιατί κάτι τέτοιο υποδαυλίζει την απονομή της δικαιοσύνης από τα δικαστήρια.

Τέλος στην παρ.3 παραθέτονται τα δικαιώματα των διαδίκων που είναι: να πληροφορούνται το λόγο για τον οποίο εμφανίζονται στο δικαστήριο, να προβάλλουν τους ισχυρισμούς τους στο δικαστήριο και να έχουν τον απαιτούμενο χρόνο για να τους παρασκευάσουν. Η υποπαράγραφος (γ) θέτει το θέμα της αντεξέτασης του αντιδίκου με σκοπό να δημιουργηθούν αμφιβολίες για τον μάρτυρα της άλλης πλευράς και δίνει το δικαίωμα για την προσαγωγή των μέσων αποδείξεων. Επίσης δικαίωμα είναι να έχει δωρεάν νομική βοήθεια ή τον συνήγορο τον οποίο θέλει ο κάθε διάδικος και τέλος να έχει τη συμπαράσταση διερμηνέα έτσι ώστε να καταλαβαίνει τη γλώσσα που χρησιμοποιεί το δικαστήριο.

Το ΣτΕ στο άρθρο 20⁷¹ προνοεί τη δικαστική προστασία, κάτι αντίστοιχο με το άρθρο που εξετάσαμε πιο πάνω από το ΣτΚ. Ορίζεται ότι στο δικαστήριο ο καθένας μπορεί να αναπτύξει τις απόψεις του για τα δικαιώματα και τα συμφέροντά του. Η δικαστική προστασία πρέπει αν είναι αποτελεσματική, δηλαδή ό χώρος και ο χρόνος που

68. Άρθρο 30 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

69. Άρθρο 6 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα ανθρώπινα Δικαιώματα και τις θεμελιώσεις ελευθερίες, βλ. Παράρτημα

70. Μάνεση Ι. Αρισόβουλος - Συνταγματικά Δικαιώματα: α' Ατομικές Ελευθερίες 1982

71. Άρθρο 20 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

παρέχεται πρέπει να εξασφαλίζει την απονομή δικαιοσύνης Στη παρ.2 βλέπουμε ότι το δικαίωμα αυτό ισχύει και σε διοικητικές ενέργειες και σε ασφαλιστικά μέτρα που λαμβάνονται σε βάρος των δικαιωμάτων και συμφερόντων του διαδίκου.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΨΗΦΟΥ

Με το άρθρο 31⁷² ΣτΚ αναγνωρίζεται στους πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας το δικαίωμα να ψηφίζουν σε κάθε εκλογή που διενεργείται και είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα και τους νόμους. Στην Κύπρο το σύστημα που εφαρμόζεται είναι το αναλογικό, το οποίο δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου που κατοχυρώνει το άρθρο 28 παρ.1 του ΣτΚ. Στο εκλογικό σύστημα της Κύπρου η επιλογή γίνεται ανάμεσα στα κόμματα και, αν υπάρχουν, σε ανεξάρτητους υποψηφίους. Επιλέγοντας οι πολίτες ασκούν το εκλογικό τους δικαίωμα ως μέλη του εκλογικού σώματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, το οποίο προβλέπεται από το Σύνταγμα με το άρθρο αυτό και τα περαιτέρω ρυθμίζει η νομοθετική εξουσία. Για το δικαίωμα της ψήφου στο ΣτΕ αναφερθήκαμε πιο πάνω και είδαμε ότι συναντάται αυτό το δικαίωμα όχι ξεκάθαρα σε άρθρο αλλά στη παρ.1 του άρθρου 4⁷³ ΣτΕ που αναφέρει την ισότητα όλων των Ελλήνων πολιτών ενώπιον του νόμου. Έκφραση αυτής της ισότητας αποτελεί η ισότητα της ψήφου η οποία χωρίζεται σε αριθμητική ισότητα, δηλαδή ισάριθμες ψήφοι σε κάθε πολίτη και ουσιαστική ισότητα, δηλαδή ίση βαρύτητα της ψήφου κάθε πολίτη.

ΡΥΘΜΙΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ

Το άρθρο 32⁷⁴ ΣτΚ που αναφέρεται στους αλλοδαπούς κατοχυρώνει ότι τα ατομικά δικαιώματα ανήκουν και στους αλλοδαπούς ε εξαίρεση της περίπτωση υπάρξεως διαφορετικής ρύθμισης. Άδεια εισόδου στη Δημοκρατία, δίνεται στους αλλοδαπούς από την διοίκηση και το ίδιο συμβαίνει και σε περίπτωση απέλασης. Δικαίωμα για απέλαση αλλοδαπού έχει ο Υπουργός Εσωτερικών, αλλά μπορεί να μεταβιβάσει αυτή την εξουσία.

Στο ΣτΕ το θέματα των αλλοδαπών ρυθμίζονται στο άρθρο 5⁷⁵ παρ.2. Αναφέρεται η απαγόρευση της έκδοσης αλλοδαπών που διώκεται για την δράση υπέρ της ελευθερίας. Ολόκληρο όμως το άρθρο μιλά για δικαιώματα των Ελλήνων πολιτών και αυτό σημαίνει ότι αυτά τα δικαιώματα έχουν όσοι κατέχουν την ελληνική ιθαγένεια. Άρα το δικαίωμα εισόδου και εξόδου από τη χώρα, η απαγόρευση περιοριστικών ατομικών μέτρων δεν ισχύουν για τους αλλοδαπούς.

ΟΡΟΙ, ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΥΠΟΒΛΗΘΟΥΝ ΤΑ ΕΓΓΥΗΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το άρθρο 33⁷⁶ του ΣτΚ αναφέρει ότι τα εγγυημένα δικαιώματα και οι ελευθερίες δεν πρέπει να υπόκεινται σε οποιοδήποτε περαιτέρω περιορισμό, όρο ή δέσμευση εκτός από αυτά που ορίζει το Σύνταγμα. Αυτό δείχνει ότι στα δικαιώματα και τις ελευθερίες δεν πρέπει να δοθεί ευρύτερη επίδραση από εκείνη που εξασφαλίζει το κείμενο και αυτό επιτυγχάνεται με την στενή ερμηνεία των όρων με βάση το Σύνταγμα⁷⁷.

72. Άρθρο 31 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

73. Άρθρο 4 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

74. Άρθρο 32 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

75. Άρθρο 5 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

76. Άρθρο 33 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

77. Λοΐζου Αντρέα Νικόλα, Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία, σελ. 217

Το άρθρο 25⁷⁸ του ΣτΕ στη παρ. 1 αναφέρει το ίδιο μέτρο για τα εγγυημένα δικαιώματα και ελευθερίες στο Ελληνικό Σύνταγμα. Προνοεί ότι κάθε είδους περιορισμοί σχετικά με τα δικαιώματα μπορούν να τεθούν αφού προβλέπονται μόνο από το Σύνταγμα ή το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη για αυτό και σέβεται την αρχή της αναλογικότητας. Δίδεται και στα δύο Συντάγματα η ίδια συνταγματική ισχύ στον γενικό ερμηνευτικό κανόνα.

ΥΠΟΝΟΜΕΥΣΗ Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Το άρθρο υπ' αριθμόν 34⁷⁹ του ΣτΚ προβλέπει ότι δεν έχει κανένας το δικαίωμα να υποδαυλίσει ή να καταργήσει τα δικαιώματα που κατοχυρώνει το δεύτερο μέρος του Συντάγματος. Ενισχύοντας αυτή την απόλυτη απαγόρευση το άρθρο συμπληρώνει ότι η δικαστική εξουσία έχει τη διακριτική εξουσία να μην δεχτεί μαρτυρία που λήφθηκε με παράβαση των άρθρων του δευτέρου μέρους. Αυτό βοηθάει στην αποτελεσματική εφαρμογή των άρθρων για τα δικαιώματα και ελευθερίες.

Αντίστοιχη διάταξη δεν συναντάτε στο ΣτΕ. Το άρθρο 25 που αναφέρεται στις εγγυήσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου προνοεί γενικότερα ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους και προς αυτό τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίσουν την ανεμπόδιστη εφαρμογή των σχετικών άρθρων. Συνεχίζει λέγοντας ότι η αναγνώριση και εφαρμογή των θεμελιωδών και अपαράγραπτων δικαιωμάτων έχει ως στόχο την κοινωνική πρόοδο μέσα από την ελευθερία και την δικαιοσύνη και για αυτό το λόγο δεν επιτρέπεται η καταχρηστική άσκηση αυτών αλλά και αναγνωρίζεται στο Κράτος το δικαίωμα για αξίωση από τους πολίτες της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης. Αυτό αποτελεί και ένα μέρος των υποχρεώσεων των πολιτών.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ, ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΓΥΗΜΕΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Οι Αρχές της Δημοκρατίας, η νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική, επιβάλλεται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Με το άρθρο 35⁸⁰ ΣτΚ ορίζεται ότι η εκπλήρωση τους αποτελεί διαχρονική υποχρέωση κάθε Αρχής της Δημοκρατίας.

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, στο άρθρο 25 παρ.1 εδάφιο 2 ορίζεται η υποχρέωση των ίδιων αυτών Αρχών να ασκούν αποτελεσματικά την εφαρμογή των διατάξεων για τα δικαιώματα. Ακόμα μια ομοιότητα ανάμεσα στα δύο Συντάγματα.

78. Άρθρο 25 ΣτΕ βλ. Παράρτημα

79. Άρθρο 34 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

80. Άρθρο 35 ΣτΚ βλ. Παράρτημα

Επίλογος

Μέσα από τη μελέτη των Συνταγματικών Δικαιωμάτων στο Σύνταγμα της Κύπρου σε σύγκριση με το Σύνταγμα της Ελλάδας παρατηρούμε ότι τα δύο Συντάγματα είναι πανομοιότυπα. Αν και διαφέρουν θα έλεγε κανείς σε ουσιαστικό επίπεδο, κυρίως λόγω της ιδιομορφίας του Κυπριακού σχετικά με τη ρύθμιση της ομαλής συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων. Οι πρόνοιες για δικαιώματα που υπάρχουν στο ένα Σύνταγμα υπάρχουν και στο άλλο, με μόνη διαφορά το γεγονός ότι στο Ελληνικό Σύνταγμα υπάρχει διαφορετική μορφή στα άρθρα. Λέγοντας αυτό εννοούμε ότι στο Κυπριακό Σύνταγμα τα άρθρα είναι πιο ξεκάθαρα και χωρισμένα σε ξεχωριστά δικαιώματα ενώ στο Ελληνικό οι πρόνοιες των δικαιωμάτων πολλές φορές εξάγονται μεσά από την ερμηνεία των άρθρων αυτών. Για να κατανοηθεί το Ελληνικό Σύνταγμα χρειάζεται περισσότερη εμβάθυνση σε αυτό.

Το μόνο άρθρο που υπάρχει στο Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας και ελλείπει από το Κυπριακό Σύνταγμα είναι το άρθρο 24 που αναφέρεται στη προστασία του περιβάλλοντος.

Κοινό στοιχείο, τέλος, και των δύο Συνταγμάτων αποτελεί το γεγονός της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες σε όλο τα άρθρα. Αλλά και η διάκριση των εξουσιών, στοιχείο που διαφαίνεται ακόμα και μέσα από τα άρθρα για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Το μόνο που απομένει είναι η σωστή εφαρμογή των άρθρων των Συνταγμάτων σε κάθε χώρα αντίστοιχα για να μπορέσουν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα να βρουν εφαρμογή στην πράξη.

Βιβλιογραφία

- Δάγτογλου Π. – Συνταγματικά Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα, Αθήνα 2005
- Λοΐζου Αντρέα Νικόλα - Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, Λευκωσία 2001
- Λοΐζου Αντρέα Νικόλα – Η Κύπρος και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Λευκωσία
- Μαμόπουλος - Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, Περιοδικό Νομικό Βήμα, 1961
- Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος – Συνταγματικά Δικαιώματα: α' ατομικές ελευθερίες, Θεσσαλονίκη 1982
- Παπαδημητρίου Γ. – Συνταγματικές Μελέτες (1975 – 2005), Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007
- Ράικος Αθανάσιος Γ. – Τα θεμελιώδη δικαιώματα 2, Αθήνα – Κομοτηνή 1984
- Χρυσόγονος Χ. Κώστας – Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη 2006

Νομολογία

- Judgment of 6 September 1978 Series A no.28
- Judgment of 16 December 1992 Series A. no25 – B (29)
- Judgment of 2 August 1984 Series A no.82
- Judgment of 26 March 1987 Series A no.116

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας

ΜΕΡΟΣ ΙΙ. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 6

Τηρουμένων των ρητών διατάξεων του Συντάγματος ουδείς νόμος ή ουδεμία απόφασις της Βουλής ή οιασδήποτε των Κοινοτικών Συνελεύσεων ως και ουδεμία πράξις ή απόφασις οιοδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου εν τη Δημοκρατία ασκούντος εκτελεστικήν εξουσίαν ή διοικητικόν λειτουργήμα θέλει υποβάλλει εις δυσμενή διάκρισιν οιαδήποτε εκ των δύο κοινοτήτων ή οιοδήποτε πρόσωπον ως τοιούτον ή υπό την ιδιότητα αυτού ως μέλους κοινότητος.

ΑΡΘΡΟΝ 7

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ζωής και σωματικής ακεραιότητος.
2. Ουδείς αποστρείται της ζωής αυτού, ειμή εις εκτέλεσιν ποινής επιβληθείσης δι' αποφάσεως αρμοδίου δικαστηρίου δι' αδίκημα, δι' ο προβλέπεται η ποινή αυτή υπό του νόμου. Νόμος δύναται να προβλέψη τοιαύτην ποινήν μόνον εις τας περιπτώσεις φόνου εκ προμελέτης, εσχάτης προδοσίας, πειρατείας κατά το διεθνές δίκαιον και επι αδικημάτων τιμωρουμένων δια ποινής θανάτου συμφώνως τω στρατιωτικώ ποινικώ νόμω.
3. Η αποστέρησης της ζωής δεν θεωρείται παράβασις του παρόντος άρθρου, οσάκις προέρχεται εκ της χρήσεως της απολύτως αναγκαίας βίας, ότε και όπως ο νόμος ορίζει:
 - (α) επί αμύνης προσώπου ή περιουσίας προς αποτροπήν αναλόγου και άλλως αναποτρέπτου και ανεπανορθώτου κακού,
 - (β) προς διενέργειαν συλλήψεως ή προς παρεμπόδισιν αποδράσεως προσώπου νομίμως κρατουμένου,
 - (γ) επί πράξεως γενομένης προς σκοπόν καταστολής ταραχών ή στάσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 8

Ουδείς υποβάλλεται εις βασανιστήρια ή εις απάνθρωπον ή ταπεινωτικήν τιμωρίαν ή μεταχειρίσιν.

ΑΡΘΡΟΝ 9

Έκαστος έχει το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίσεως και κοινωνικής ασφαλείας. Ο νόμος θα προβλέψη περί προστασίας των εργατών, αρωγής προς τους πτωχούς και συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.

ΑΡΘΡΟΝ 10

1. Ουδείς τελεί εις κατάστασιν δουλείας ή υποτελείας.
2. Ουδείς εξαναγκάζεται εις εκτέλεσιν αναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας.
3. Ο εν τω παρόντι άρθρω όρος «αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία» δεν περιλαμβάνει:
 - (α) οιαδήποτε εργασίαν επιβαλλομένην κατά την κανονικήν διάρκειαν της κρατήσεως συμφώνως ταις διατάξεσι του άρθρου 11 του Συντάγματος ή κατά την διάρκειαν της υπό όρον απολύσεως από τοιαύτης κρατήσεως,
 - (β) οιαδήποτε τυχόν επιβληθησομένην στρατιωτικού χαρακτήρος υπηρεσίαν ή, προκειμένου περί των κατά συνείδησιν εναντιουμένων εις αυτήν και υπό την προϋπόθεσιν της αναγνωρίσεως αυτών υπό νόμου, υπηρεσίαν επιβαλλομένην αντί της στρατιωτικής υποχρεωτικής υπηρεσίας, και
 - (γ) οιαδήποτε υπηρεσίαν επιβαλλομένην εις περίπτωσιν καταστάσεως εκτάκτου ανάγκης ή συμφοράς απειλούσης την ζωήν ή την ευημερίαν του λαού.

ΑΡΘΡΟΝ 11

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας και προσωπικής ασφαλείας.
2. Ουδείς στερείται της ελευθερίας αυτού, ειμή ότε και όπως ο νόμος ορίζει εις τας περιπτώσεις:
 - (α) κρατήσεως ατόμου μετά την καταδίκην αυτού υπό αρμοδίου δικαστηρίου,
 - (β) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου λόγω μη συμμορφώσεως προς νόμιμον

διαταγήν δικαστηρίου,

(γ) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου ενεργουμένης προς τον σκοπόν προσαγωγής αυτού ενώπιον της αρμοδίας κατά νόμον αρχής επί τη ευλόγω υπονοία ότι διέπραξεν αδίκημα ή οσάκις η σύλληψις ή κράτησις θεωρηθή ευλόγως αναγκαία προς παρεμπόδισιν διαπράξεως αδικήματος ή αποδράσεως μετά την διάπραξιν αυτού,

(δ) περιορισμού ανηλικού δυνάμει νομίμου διαταγής προς τον σκοπόν αναμορφωτικής επιβλέψεως ή νομίμου κρατήσεως προς τον σκοπόν προσαγωγής αυτού ενώπιον της αρμοδίας κατά νόμον αρχής,

(ε) περιορισμού ατόμων προς παρεμπόδισιν επεκτάσεως μεταδοτικών νόσων, ατόμων ασθενών διανοητικώς, αλκοολικών, τοξικομανών ή αλητών, και

(στ) συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου προς παρεμπόδισιν της άνευ αδείας εισόδου εις το έδαφος της Δημοκρατίας ή αλλοδαπού, καθ' ου εγένοντο ενέργειαι προς τον σκοπόν απελάσεως ή εκδόσεως.

3. Εξαιρουμένου του δια θανάτου ή φυλακίσεως, ότε και όπως ο νόμος ορίζει, τιμωρουμένου αυτοφώρου αδικήματος, ουδείς συλλαμβάνεται, ειμή κατόπιν ητιολογημένου δικαστικού εντάλματος εκδοθέντος συμφώνως προς τους υπό του νόμου προδιαγεγραμμένους τύπους.

4. Πας συλλαμβανόμενος πληροφορεΐται κατά την στιγμήν της συλλήψεως αυτού εις καταληπτήν υπ' αυτού γλώσσαν τους λόγους της συλλήψεως αυτού και δικαιοΐται να τύχη των υπηρεσιών συνηγόρου της εκλογής αυτού.

5. Ο συλληφθείς προσάγεται ενώπιον του δικαστού ως οΐόν τε συντομώτερον ευθύς μετά την σύλληψιν αυτού, πάντως δε το βραδύτερον εντός είκοσι τεσσάρων ωρών από της συλλήψεως, εφ' όσον δεν αφεθή πρότερον ελεύθερος.

6. Ο δικαστής, ενώπιον του οποίου προσήχθη ο συλληφθείς, χωρεί ταχέως εις διερεύνησιν των λόγων της συλλήψεως εις καταληπτήν υπό του συλληφθέντος γλώσσαν και, ως οΐόν τε συντομώτερον, πάντως δε το βραδύτερον εντός τριών ημερών από της τοιαύτης προσαγωγής, ή απολύει τον συλληφθέντα υπό τους κατά την κρίσιν αυτού καταλλήλους όρους ή διατάσσει την κράτησιν αυτού, οσάκις η περί της διαπράξεως του αδικήματος ανάκρισις, δι' ο συνελήφθη, δεν συνεπληρώθη και δύναται να διατάσσει εκάστοτε την κράτησιν αυτού επί περίοδον χρόνου μή υπερβαΐνουσαν τας οκτώ ημέρας. Ο συνολικός χρόνος όμως της τοιαύτης κρατήσεως δέον να μη υπερβαΐνη τους τρεις μήνας από της ημερομηνίας της συλλήψεως, μετά την παρέλευσιν των οποίων παν άτομον ή αρχή έχουσα υπό κράτησιν τον συλληφθέντα απολύει αυτόν παρευθύς. Πάσα κατά τα ανωτέρω απόφασις του δικαστού υπόκειται εις έφεσιν.

7. Πας στερηθείς της ελευθερίας αυτού δια συλλήψεως ή κρατήσεως δικαιοΐται να προσφύγη εις το αρμόδιον δικαστήριον, ίνα τούτο κρίνη ταχέως την νομιμότητα της κρατήσεως και διατάξη την απόλυσιν αυτού, εάν η κράτησις δεν είναι νόμιμος.

8. Ο κατά παράβασιν των διατάξεων του παρόντος άρθρου συλληφθείς ή κρατηθείς έχει αγώγιμον δικαΐωμα προς αποζημίωσιν.

ΑΡΘΡΟΝ 12

1. Ουδείς κηρύσσεται ένοχος οιουδήποτε αδικήματος λόγω πράξεως ή παραλείψεως μη συνιστώσης αδίκημα συμφώνως τω νόμω τω ισχύοντι κατά τον χρόνον της τελέσεως αυτής και εις ουδένα επιβάλλεται δι' αδίκημα τι ποινή βαρύτερα της ρητώς προβλεπομένης υπό του κατά τον χρόνον της τελέσεως ισχύοντος νόμου.

2. Ο απαλλαγείς ή καταδικασθείς δεν δικάζεται εκ δευτέρου διά το αυτό αδίκημα. Ουδείς τιμωρεΐται εκ δευτέρου διά την αυτήν πράξιν ή παράλειψιν, εκτός εάν συνεπέα ταύτης προεκλήθη θάνατος.

3. Ο νόμος δεν δύναται να προβλέψη ποινήν δυσανάλογον προς την βαρύτητα του αδικήματος.

4. Ο κατηγορούμενος δι' αδίκημα τι θεωρεΐται αθώος, μέχρις ου αποδειχθή ένοχος συμφώνως προς τον νόμον.

5. Πας κατηγορούμενος δι' αδίκημα τι έχει τα ακόλουθα κατ' ελάχιστον όρον δικαιοΐματα:

(α) να πληροφορηθή εις καταληπτήν υπ' αυτού γλώσσαν αμέσως και λεπτομερώς την φύσιν και τους λόγους της εις αυτόν αποδιδομένης κατηγορίας,

(β) να έχη επαρκή χρόνον και διευκόλυνσιν διά την προπαρασκευήν της υπερασπίσεως αυτού,

(γ) να υπερασπίξη εαυτόν αυτοπροσώπως ή διά συνηγόρου της εκλογής αυτού ή, εφ' όσον δεν έχη επαρκή προς αμοιβήν του συνηγόρου μέσα, να παρέχεται εις αυτόν δωρεάν νομική αρωγή, όταν τούτο επιβάλλη το συμφέρον της δικαιοσύνης,

(δ) να εξετάζη ή να προκαλή την εξέτασιν μαρτύρων κατηγορίας και να ζητή την προσέλευσιν και εξέτασιν μαρτύρων υπερασπίσεως υπό τους αυτούς όρους τους ισχύοντας ως προς τους μάρτυρας κατηγορίας,

(ε) να έχη δωρεάν συμπάραστασιν διερμηνέως, εφ' όσον δεν δύναται να κατανοήση

ή να ομιλή την εν τω δικαστηρίω χρησιμοποιουμένην γλώσσαν.
6. Η ποινή της γενικής δημεύσεως της ιδιοκτησίας απαγορεύεται.

ΑΡΘΡΟΝ 13

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθέρως μετακινήσεως εντός του εδάφους της Δημοκρατίας και διαμονής εις οιονδήποτε τμήμα αυτής υποκείμενος εις τους υπό του νόμου επιβαλλομένους, αναγκαίους δε κρινομένους μόνον διά την άμυναν ή την δημοσίαν υγείαν περιορισμούς ή ούς προβλέπονται ως ποινή επιβαλλομένη υπό του αρμοδίου δικαστηρίου.
2. Έκαστος έχει το δικαίωμα να εγκαταλείψη μονίμως ή προσωρινώς το έδαφος της Δημοκρατίας υποκείμενος εις τους υπό του νόμου τεθειμένους ευλόγους περιορισμούς.

ΑΡΘΡΟΝ 14

Ουδενός πολίτου απαγορεύεται η είσοδος εις την Δημοκρατίαν ουδ' επιτρέπεται η εξορία υφ' οιασδήποτε περιστάσεις.

ΑΡΘΡΟΝ 15

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα όπως η ιδιωτική και οικογενειακή αυτού ζωή τυγχάνη σεβασμού.
2. Δεν χωρεί επέμβασις κατά την άσκησιν του δικαιώματος τούτου, ειμή τοιαύτη οία θα ήτο σύμφωνος προς τον νόμον και αναγκαία μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των υπό του Συντάγματος ηγγυημένων εις παν πρόσωπον.

ΑΡΘΡΟΝ 16

1. Η κατοικία εκάστου είναι απαραβίαστος.
2. Η είσοδος εις οιαδήποτε κατοικίαν ή οιαδήποτε έρευνα εντός αυτής δεν επιτρέπεται, ειμή ότε και όπως ο νόμος ορίζει και κατόπιν δικαστικού εντάλματος δεόντως ητιολογημένου ή οσάκις η είσοδος ενεργήται τη ρητή συναίνεσι του ενοίκου ή προς τον σκοπόν διασώσεων θυμάτων οιοιδήποτε αδικήματος βίας ή οιασδήποτε καταστροφής.

ΑΡΘΡΟΝ 17

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα σεβασμού και διασφαλίσεως του απορρήτου της αλληλογραφίας ως και πάσης άλλης επικοινωνίας αυτού, εφ' όσον η τοιαύτη επικοινωνία διεξάγεται διά μέσων μη απαγορευομένων υπό του νόμου.
2. Δεν επιτρέπεται επέμβασις κατά την ενάσκησιν του δικαιώματος τούτου, ειμή συμφώνως προς τον νόμον και μόνον εις περιπτώσεις προσώπων εν φυλακίσει ή προφυλακίσει τελούντων ή ως και επί επαγγελματικής αλληλογραφίας και επικοινωνίας του πτωχεύσαντος κατά την διάρκειαν της διοικήσεως της περιουσίας αυτού.

ΑΡΘΡΟΝ 18

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας.
2. Πάσαι αι θρησκείαι, των οποίων τα δόγματα και αι ιεροτελεστία δεν είναι μυστικά, είναι ελεύθεραι.
3. Πάσαι αι θρησκείαι είναι ίσαι ενώπιον του νόμου.
Μη θιγομένης της κατά το Σύνταγμα αρμοδιότητος των Κοινοτικών Συνελεύσεων, ουδεμία νομοθετική, εκτελεστική ή διοικητική πράξις της Δημοκρατίας δύναται να κάμη δυσμενή διάκρισιν εις βάρος οιοιδήποτε θρησκευτικού ιδρύματος ή θρησκείας.
4. Έκαστος είναι ελεύθερος και έχει το δικαίωμα να πρεσβευή την πίστιν αυτού και να εκδηλώνη την θρησκείαν ή τας θρησκευτικάς αυτού πεποιθήσεις διά της λατρείας, διδασκαλίας, ασκήσεως ή τηρήσεως των τύπων είτε ατομικώς είτε συλλογικώς κατ' ιδίαν ή δημοσία και να μεταβάλλη την θρησκείαν ή τας θρησκευτικάς πεποιθήσεις αυτού.
5. Η χρήσις φυσικής ή ηθικής βίας προς τον σκοπόν, όπως εξαναγκασθή το άτομον να μεταβάλη την θρησκείαν αυτού ή να εμποδισθή όπως, μεταβάλη ταύτην, απαγορεύεται.

6. Η ελευθερία εκδηλώσεως της θρησκείας ή της θρησκευτικής πεποιθήσεως υπόκειται μόνον εις τους υπό του τόμου προδιαγεγραμμένους περιορισμούς τους αναγκαίους προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της σημασίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των υπό του Συντάγματος ηγγυημένων εις παν πρόσωπον.
7. Μέχρι της συμπληρώσεως του δεκάτου έκτου έτους της ηλικίας η απόφασις περί της θρησκείας, την οποίαν θα ακολουθήσῃ το άτομον λαμβάνεται υπό του έχοντος την νόμιμον επιμέλειαν αυτού.
8. Ουδείς δύναται να υποχρεωθῇ εις πληρωμήν οιουδήποτε φόρου ή τέλους, αι πρόσδοσι των οποίων έχουσιν ειδικώς διατεθῇ εν όλω ή εν μέρει διά σκοπούς αναγομένους εις θρησκείαν διάφορον της ιδίας αυτού.

ΑΡΘΡΟΝ 19

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ελευθερίας του λόγου και της καθ' οιονδήποτε τρόπον εκφράσεως.
2. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν της γνώμης, της λήψεως και μεταδόσεως πληροφοριών και ιδεών άνευ επεμβάσεως οιασδήποτε δημοσίας αρχής και ανεξαρτήτως συνόρων.
3. Η ενάσκησις των δικαιωμάτων, περιών η πρώτη και δευτέρα παράγραφος του παρόντος άρθρου, δύναται να υποβληθῇ εις διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή ποινάς προδιαγεγραμμένους υπό του νόμου και αναγκαίους μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή προς προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων άλλων ή προς παρεμπόδιση της αποκάλυψεως πληροφοριών ληφθεισών εμπιστευτικώς ή προς διατήρησιν του κύρους και της αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.
4. Η κατάσχεσις εφημερίδων ή άλλων εντύπων δεν επιτρέπεται άνευ εγγράφου αδείας του γενικού εισαγγελέως της Δημοκρατίας, ήτις δέον να επικυρωθῇ δι' αποφάσεως αρμοδίου δικαστηρίου εντός εβδομήκοντα δύο ωρών το βραδύτερον, εν περιπτώσει δε μη επικυρώσεως αίρεται η κατάσχεσις.
5. Ουδέν εκ των διαλαμβανομένων εις το παρόν άρθρον εμποδίζει την Δημοκρατίαν ν' απαιτή την έκδοσιν αδείας ή λειτουργίας επιχειρήσεων ραδιοφωνικών ή κινηματογραφικών ή τηλεοράσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 20

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα να εκπαιδευῆται και έκαστον άτομον ή ίδρυμα έχει το δικαίωμα να παρέχῃ εκπαιδευσιν τηρουμένων των διατυπώσεων, όρων και περιορισμών των επιβαλλομένων υπό του οικείου κοινοτικού νόμου των αναγκαίων μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή του βαθμού και της ποιότητος της παιδείας ή προς προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος των γονέων, όπως διασφαλίζωσιν υπέρ των τέκνων αυτών εκπαιδευσιν συνάδουσαν προς τας θρησκευτικὰς αυτών πεποιθήσεις.
2. Μεριμνή της ελληνικής και της τουρκικής Κοινοτικής Συνελεύσεως ή στοιχειώδης εκπαιδευσις θέλει καταστή δωρεάν προσιτή εν τοις αντιστοιχοῖς κοινοτικοῖς σχολείοις της στοιχειώδους εκπαιδευσεως.
3. Η στοιχειώδης εκπαιδευσις είναι υποχρεωτική διά πάντας τους πολίτας τους έχοντας συμπληρώσει την απαιτουμένην ηλικίαν, ως θέλει ορίσει ο οικείος κοινοτικός νόμος.
4. Μεριμνή της ελληνικής και της τουρκικής Κοινοτικής Συνελεύσεως θα καταστή προσιτή πλην της στοιχειώδους και η περαιτέρω εκπαιδευσις εις ενδεδειγμένα και άξια υποστηρίξεως πρόσωπα, εφ' ους όρους και προϋποθέσεις θα ορίση ο οικείος κοινοτικός νόμος.

ΑΡΘΡΟΝ 21

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα του συνέρχεσθαι ειρηνικώς.
2. Έκαστος έχει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι μετ' άλλων περιλαμβανομένου του δικαιώματος ιδρύσεως συντεχνιών και προσχωρήσεως εις ταύτας προς προστασίαν των ιδίων αυτού συμφερόντων. Παρά τους κατά την τρίτην παράγραφον του παρόντος άρθρου περιορισμούς, ουδείς εξαναγκάζεται να προσχωρήσει εις οιονδήποτε συνεταιρισμόν ή να συνεχίση να μετέχη αυτού ως μέλος.
3. Ουδείς άλλος περιορισμός επιβάλλεται επί της ασκήσεως των δικαιωμάτων

τούτων πλην των υπό του νόμου καθοριζομένων, απολύτως δε αναγκαίων μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των ηγγυημένων υπό του παρόντος Συντάγματος εις παν πρόσωπον είτε το πρόσωπον τούτο μετέχει τιαυτής συγκεντρώσεως ή είναι μέλος τοιούτου συνεταιρισμού, είτε ου.

4. Απαγορεύεται πας συνεταιρισμός έχων αντικείμενον ή δράσιν αντιθέτους προς την συνταγματικήν τάξιν.

5. Ο νόμος δύναται να υποβάλη εις περιορισμούς την άσκησιν των δικαιωμάτων τούτων υπό προσώπων ανηκόντων εις τας ενόπλους δυνάμεις, την αστυνομίας ή την χωροφυλακήν.

6. Αι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται επίσης επί συστάσεως εταιρειών παντός είδους και άλλων κερδοσκοπικών συνεταιρισμών, τηρουμένων των διατάξεων οιουδήποτε νόμου ρυθμιζόντος τα της ιδρύσεως ή τα της κτήσεως της νομικής προσωπικότητος, τα των μετεχόντων μελών, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τούτων, τα της διαχειρίσεως και διοικήσεως και τα της εκκαθαρίσεως και διαλύσεως αυτών.

ΑΡΘΡΟΝ 22

1. Πας συμπληρώσας την προς γάμον ηλικίαν είναι ελεύθερος να συνάψη γάμον και ιδρύση οικογένειαν συμφώνως τω εφαρμοστέω δι' έκαστον πρόσωπον, δυνάμει των διατάξεων του Συντάγματος, δικαίω περί γάμου.

2. Αι διατάξεις της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται ως ακολούθως εις τας επομένως περιπτώσεις:

(α) εάν το εφαρμοστέον δι' αμφοτέρους τους μέλλοντας να τελέσωσι γάμον, ως εν άρθρω 111 ορίζεται, δικαίον περί γάμου δεν είναι το αυτό, οι μέλλοντες να τελέσωσι γάμον δύνανται να επιλέξωσιν, όπως ο γάμος αυτών διέπεται υπό του δικαίου του εφαρμοστέου δι' εκάτερον τούτων συμφώνως τω ειρημένω άρθρω,

(β) εάν αι διατάξεις του άρθρου 111 δεν είναι εφαρμοστέαι διά τους μέλλοντας να τελέσωσι γάμον και ουδείς εξ αυτών είναι μέλος της τουρκικής κοινότητος, ο γάμος αυτών διέπεται υπό νόμου της Δημοκρατίας, ψηφιζομένου υπό της Βουλής, ο οποίος δεν δύναται να περιλαμβάνη περιορισμούς άλλους πλην των αφορώντων εις την ηλικίαν, την υγείαν, τον βαθμόν συγγενείας και την απαγόρευσιν της πολυγαμίας,

(γ) εάν αι διατάξεις του άρθρου 111 είναι εφαρμοστέαι μόνον δι' εκάτερον των μελλόντων να τελέσωσι γάμον και ο έτερος εξ αυτών δεν είναι μέλος της τουρκικής κοινότητος, ο γάμος διέπεται υπό νόμου της Δημοκρατίας, ως ορίζεται εν εδαφίω (β) της παρούσης παραγράφου,

τηρουμένου του όρους ότι οι μέλλοντες να τελέσωσι γάμον δύνανται να επιλέξωσιν όπως ο γάμος αυτών διέπεται υπό του εφαρμοστέου συμφώνως τω άρθρω 111 δι' εκάτερον αυτών δικαίου, εφ' όσον τούτο επιτρέπει τοιούτον γάμον.

3. Ουδέν των εν τω παρόντι άρθρω περιλαμβανομένων επηρεάζει καθ' οιονδήποτε τρόπον τα δικαιώματα, πλην των εις τον γάμον αναφερομένων, της ελληνικής ορθοδόξου Εκκλησίας ως προς τους ανήκοντας εις αυτήν ή οιασδήποτε θρησκευτικής ομάδος, δι' ην εφαρμόζονται αι διατάξεις της τρίτης παραγράφου του άρθρου 2, ως προς τα μέλη αυτής, ως εν τω Συντάγματι ορίζεται.

ΑΡΘΡΟΝ 23

1. Έκαστος, μόνος ή από κοινού μετ' άλλων, έχει το δικαίωμα να αποκτά, να είναι κύριος, να κατέχει, απολαύη ή διαθέτη οιανδήποτε κινητήν ή ακίνητον ιδιοκτησίαν και δικαιούται να απαιτή τον σεβασμόν του τοιούτου δικαιώματος αυτού.

Το δικαίωμα της Δημοκρατίας επί των υπογείων υδάτων, ορυχείων και μεταλλείων και αρχαιοτήτων διαφυλάσσεται.

2. Στέρησις ή περιορισμός οιουδήποτε τοιούτου δικαιώματος δεν δύναται να επιβληθή ειμή ως προβλέπεται υπό του παρόντος άρθρου.

3. Η άσκησις τοιούτου δικαιώματος δύναται να υποβληθή διά νόμου εις όρους, δεσμεύσεις ή περιορισμούς απολύτως απαιτήτους προς το συμφέρον της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της πολεοδομίας ή της αναπτύξεως και χρησιμοποίησεως οιασδήποτε ιδιοκτησίας προς προαγωγήν της δημοσίας ωφελείας ή προς προστασίαν των δικαιωμάτων τρίτων. Διά πάντα τοιούτον όρον, δέσμευσιν ή περιορισμόν, όστις μειώνει ουσσιωδώς την οικονομικήν αξίαν της τιαυτής ιδιοκτησίας, δέον να καταβάλληται το ταχύτερον δικαία αποζημίσις, καθοριζομένη, εν περιπτώσει διαφωνίας, υπό πολιτικού δικαστηρίου.

4. Οιαδήποτε κινητή ή ακίνητος ιδιοκτησία ή οιαδήποτε δικαίωμα ή συμφέρον επί τιαυτής ιδιοκτησίας δύναται να απαλλοτριωθή αναγκαστικώς υπό της Δημοκρατίας

ή υπό της δημοτικής αρχής, ως και υπό Κοινοτικής Συνελεύσεως υπέρ εκπαιδευτικών, θρησκευτικών, φιλανθρωπικών ή αθλητικών σωματείων, οργανώσεων ή ιδρυμάτων υποκειμένων εις την αρμοδιότητα αυτής και μόνον εις βάρος προσώπων ανηκόντων εις την αντίστοιχον κοινότητα, ως επίσης και υπό νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή οργανισμού κοινής ωφελείας, προς ους έχει παραχωρηθή τοιαύτον δικαίωμα υπό του νόμου και δη μόνον:

(α) προς εξυπηρέτησιν σκοπού δημοσίας ωφελείας, ειδικώς καθορισθησμένου διά γενικού περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως νόμου, όστις θέλει θεσπισθή εντός έτους από της ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του Συντάγματος,

(β) του τοιούτου σκοπού εξειδικευομένου δι' ητιολογημένης αποφάσεως της απαλλοτριούσης αρχής εκδιδομένης κατά τας διατάξεις του νόμου τούτου, περιλαμβανούσης σαφώς τους λόγους της τοιαύτης απαλλοτριώσεως και

(γ) επί καταβολή τοις μετρητοίς και προκαταβολικώς δικαίας και ευλόγου αποζημιώσεως καθοριζομένης εν περιπτώσει διαφανίας υπό πολιτικού δικαστηρίου.

5. Οιαδήποτε ακίνητος ιδιοκτησία, ή δικαίωμα ή συμφέρον επί τοιαύτης ιδιοκτησίας απαλλοτριωθείσα αναγκαστικώς θα χρησιμοποιηθή αποκλειστικώς προς τον δι' ον απηλλοτριώθη σκοπόν. Εάν εντός τριών ετών από της απαλλοτριώσεως δεν καταστή εφικτός ο τοιούτος σκοπός, η απαλλοτριώσασα αρχή, ευθύς μετά την εκπνοήν της ρηθείσης προθεσμίας των τριών ετών υποχρεούται να προσφέρει την ιδιοκτησίαν επί καταβολή της τιμής κτήσεως εις το πρόσωπον παρ' ου απηλλοτριώσεν αυτήν. Το πρόσωπον τούτο δικαιούται εντός τριών μηνών από της λήψεως της προσφοράς να γνωστοποιήση την αποδοχήν ή μη ταύτης. Εφ' όσον δε γνωστοποιήση ότι αποδέχεται την προσφοράν, η ιδιοκτησία επιστρέφεται ευθύς άμα αποδοθή παρά του προσώπου το τίμημα εντός περαιτέρω προθεσμίας τριών μηνών από της τοιαύτης αποδοχής.

6. Εν περιπτώσει αγροτικής μεταρρυθμίσεως αι γαία διανέμονται μόνον εις άτομα ανήκοντα εις την κοινότητα, εις ην ανήκει και ο ιδιοκτήτης των αναγκαστικώς απαλλοτριωθεισών γαιών.

7. Η τρίτη και τετάρτη παράγραφος του παρόντος άρθρου δεν έχουσιν εφαρμογήν προκειμένου περί διατάξεων οιοσδήποτε νόμου, περί αναγκαστικής εκτελέσεως εν σχέσει προς οιονδήποτε φόρον ή ποινήν, περί αναγκαστικής εκτελέσεως οιασδήποτε δικαστικής αποφάσεως, ή περί αναγκαστικής εκτελέσεως συμβατικών υποχρεώσεων ή περί παρεμποδίσεως κινδύνου επαπειλούντος την ζωήν ή την ιδιοκτησίαν.

8. Οιαδήποτε κινητή ή ακίνητος ιδιοκτησία δύναται να επιταχθή υπό της Δημοκρατίας, ή υπό Κοινοτικής Συνελεύσεως υπέρ εκπαιδευτικών, θρησκευτικών, φιλανθρωπικών ή αθλητικών σωματείων, οργανώσεων ή ιδρυμάτων υποκειμένων εις την αρμοδιότητα αυτής και εφ' όσον ο ιδιοκτήτης και το δικαιούμενον κατοχής της ιδιοκτησίας άτομον ανήκουσιν εις την αντίστοιχον κοινότητα και δη μόνον:

(α) προς εξυπηρέτησιν σκοπού δημοσίας ωφελείας ειδικώς καθορισθησμένου διά γενικού νόμου περί επιτάξεων, όστις θέλει θεσπισθή εντός έτους από της ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του Συντάγματος,

(β) του τοιούτου σκοπού εξειδικευομένου δι' ητιολογημένης αποφάσεως της επιβαλλούσης την επιταξιν αρχής εκδιδομένης κατά τας διατάξεις του νόμου τούτου και περιλαμβανούσης σαφώς τους λόγους της τοιαύτης επιτάξεως.

(γ) διά περίοδον μη υπερβαίνουσαν την τριετίαν και

(δ) επί καταβολή τοις μετρητοίς το ταχύτερον δικαίας και ευλόγου αποζημιώσεως καθοριζομένης εν περιπτώσει διαφανίας υπό πολιτικού δικαστηρίου.

9. Ουδεμία εν τούτοις επιβάλλεται αποστέρησις ή όρος, περιορισμός ή δέσμευσις του εις την πρώτην παράγραφον του παρόντος άρθρου προβλεπομένου δικαιώματος επί οιασδήποτε κινητής ή ακινήτου ιδιοκτησίας ανηκούσης εις οιαδήποτε επισκοπήν, μοναστήριον, ή οιονδήποτε άλλον εκκλησιαστικόν οργανισμόν, ή οιοσδήποτε δικαιώματος ή συμφέροντος επί αυτής, ειμή τη εγγράφω συναινέσει της αρμοδίας εκκλησιαστικής αρχής της εχούσης τον έλεγχον της ιδιοκτησίας ταύτης, η δε παρούσα διάταξις ισχύει και επί των περιπτώσεων, περί των αι διατάξεις της τρίτης παραγράφου, πλην των όρων, περιορισμών ή δεσμεύσεων προς το συμφέρον πολεοδομίας, και της τετάρτης, έβδομης και ογδός παραγράφου του παρόντος άρθρου.

10. Ουδεμία εν τούτοις επιβάλλεται αποστέρησις ή όρος, περιορισμός ή δέσμευσις οιοσδήποτε δικαιώματος προβλεπομένου εις την πρώτην παράγραφον του παρόντος άρθρου επί οιασδήποτε κινητής ή ακινήτου βακουφικής ιδιοκτησίας, περιλαμβανούσης τα αντικείμενα και τα υποκείμενα των βακουφίων και των ιδιοκτησιών των ανηκουσών εις τα τεμένη ή εις οιαδήποτε άλλα μουσουλμανικά θρησκευτικά ιδρύματα ή οιοσδήποτε δικαιώματος ή συμφέροντος επ' αυτών, ειμή τη εγκρίσει της τουρκικής Κοινοτικής Συνελεύσεως και συμφώνως προς τους νόμους και τας αρχάς των βακουφίων, η δε παρούσα διάταξις ισχύει και επί των περιπτώσεων περί των αι διατάξεις της τρίτης παραγράφου, πλην των όρων, περιορισμών ή δεσμεύσεων προς το συμφέρον πολεοδομίας, και της τετάρτης,

εβδόμης και ογδόης παραγράφου του παρόντος άρθρου.

11. Πας ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα προσφυγής εις το δικαστήριο εν σχέσει προς οιαδήποτε των διατάξεων του παρόντος άρθρου ή κατ' εφαρμογήν αυτών, η δε τιαυτή προσφυγή αναστέλλει την διαδικασίαν της αναγκαστικής απαλλοτριώσεως. Εν περιπτώσει οιοδήποτε όρου, περιορισμού ή δεσμεύσεως κατ' εφαρμογήν της τρίτης παραγράφου του παρόντος άρθρου, το δικαστήριο δύναται να διατάσσει αναστολήν οιασδήποτε σχετικής διαδικασίας. Πάσα απόφασις δικαστηρίου εκδιδόμενη κατ' εφαρμογήν της παρούσης παραγράφου υπόκειται εις έφεσιν.

ΑΡΘΡΟΝ 24

1. Έκαστος υποχρεούται να συνεισφέρει εις τα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεων αυτού.
2. Ουδεμία τιαυτή συνεισφορά διά καταβολής φόρου, τέλους ή εισφοράς οιασδήποτε φύσεως επιβάλλεται, ειμή διά νόμου ή κατ' εξουσιοδότησιν νόμου.
3. Ουδείς φόρος, τέλος ή εισφορά οιασδήποτε φύσεως επιβάλλεται αναδρομικώς. Εισαγωγικοί δασμοί δύναται να επιβάλλονται από της ημερομηνίας της καταθέσεως της σχετικής προτάσεως νόμου ή νομοσχεδίου.
4. Ουδείς φόρος, τέλος ή εισφορά οιασδήποτε φύσεως, εξαίρει των τελωνειακών δασμών, δύναται να είναι καταστρεπτικής ή απαγορευτικής φύσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 25

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα να ασκή οιοδήποτε επάγγελμα ή να επιδίεται εις οιαδήποτε απασχόλησιν, εμπόριον ή επικερδή εργασίαν.
 2. Η άσκησις του δικαιώματος τούτου δύναται να υπαχθή εις τους υπό του νόμου τιθεμένους όρους, περιορισμούς ή διατυπώσεις, αναφερομένους αποκλειστικώς εις τα συνήθως απαιτούμενα διά την άσκησιν οιοδήποτε επαγγέλματος προσόντα ή οίτινες είναι απαραίτητοι μόνον προς το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή της προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των ηγγυημένων υπό του Συντάγματος εις οιοδήποτε πρόσωπον ή προς το δημόσιον συμφέρον υπό τον όρον ότι διατυπώσεις, όροι και περιορισμοί δεν θα τίθενται διά νόμου κατ' επίκλησιν του δημοσίου συμφέροντος εφ' όσον είναι αντίθετοι προς τα συμφέροντα εκατέρας κοινότητος.
 3. Κατ' εξαίρεσιν των προμνησθεισών διατάξεων του παρόντος άρθρου ο νόμος δύναται να ορίσει, εφ' όσον τούτο συνάδη προς το δημόσιον συμφέρον, ότι ωρισμένα επιχειρήσεις παρέχουσαι ουσιώδη δημοσίαν υπηρεσίαν ή σχετικά προς την εκμετάλλευσιν των πηγών ενεργείας ή άλλων φυσικών πόρων θα ασκούνται αποκλειστικώς υπό της Δημοκρατίας ή υπό δήμου ή υπό νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ιδρυμένου προς τον σκοπόν τούτον υπό του ανωτέρω νόμου και διοικουμένου υπό τον έλεγχον της Δημοκρατίας και του οποιού το κεφάλαιον δύναται να προέρχηται εκ δημοσίων και ιδιωτικών πόρων ή μόνον εξ εκατέρας των πηγών τούτων.
- Εφ' όσον όμως τιαυτή επιχείρησις ησκειτο υπό οιοδήποτε πρόσωπου, πλην δήμου ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, αι χρησιμοποιηθείσαι διά την τιαυτήν επιχείρησιν εγκαταστάσεις τη αιτήσει του ενδιαφερομένου εξαγοράζονται επί τη καταβολή δικαίου τιμήματος υπό της Δημοκρατίας ή του δήμου ή του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου, αναλόγως της περιπτώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 26

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα του συμβάλλεσθαι ελευθέρως. Τούτο υπέκειται εις όρους, περιορισμούς ή δεσμεύσεις τιθεμένους επί τη βάσει των γενικών αρχών του δικαίου των συμβάσεων. Νόμος θέλει προβλέψει διά την πρόληψιν εκμεταλλεύσεως υπό προσώπων, άτινα διαθέτουσιν ιδιάζουσαν οικονομικήν ισχύν.
2. Νόμος δύναται να ρυθμίση τας συλλογικάς συμβάσεις εργασίας, υποχρεωτικώς εφαρμοζομένας υπό των εργοδοτών και των εργαζομένων, προστατευομένων επαρκώς των δικαιωμάτων οιοδήποτε ατόμου αδιακρίτως της αντιπροσωπεύσεως τούτου κατά την σύναψιν τιαυτής συμβάσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 27

1. Το δικαίωμα του απεργείν αναγνωρίζεται και η άσκησις τούτου δύναται να ρυθμισθή υπό του νόμου προς τον σκοπόν μόνον της προστασίας της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας τάξεως η της δημοσίας

ασφαλείας ή της διατηρήσεως των εφοδίων και υπηρεσιών των απαραίτητων διά την ζωήν του λαού ή της προστασίας των υπό του Συντάγματος ηγγυημένων εις οιονδήποτε πρόσωπον δικαιωμάτων και ελευθεριών.

2. Πρόσωπα ανήκοντα εις τας ενόπλους δυνάμεις, την αστυνομίαν και την χωροφυλακίην δεν έχουσι το δικαίωμα του απεργείν. Νόμος δύναται να επεκτείνει την απαγόρευσιν ταύτην και επί των δημοσίων υπαλλήλων.

ΑΡΘΡΟΝ 28

1. Πάντες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, της διοικήσεως και της δικαιοσύνης και δικαιούνται να τύχουσι ίσης προστασίας και μεταχειρίσεως.

2. Έκαστος απολαύει πάντων των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των προβλεπομένων υπό του Συντάγματος άνευ ουδεμιάς δυσμενούς διακρίσεως αμέσου ή εμμέσου εις βάρος οιονδήποτε ατόμου ένεκα της κοινότητος, της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, της γλώσσης, του φύλου, των πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της γεννήσεως, του πλούτου, της κοινωνικής τάξεως αυτού ή ένεκα οιονδήποτε άλλου λόγου, εκτός εάν διά ρητής διατάξεως του Συντάγματος ορίζεται το αντίθετον.

3. Ουδείς πολίτης δικαιούται να χρησιμοποιή τίτλον ευγενείας ή κοινωνικής διακρίσεως ή να απολαύη οιονδήποτε προνομίου εκ ταύτης εντός των εδαφικών ορίων της Δημοκρατίας.

4. Ουδείς τίτλος ευγενείας ή άλλης κοινωνικής διακρίσεως απονέμεται ή αναγνωρίζεται εν τη Δημοκρατία.

ΑΡΘΡΟ 29

1. Έκαστος έχει το δικαίωμα ατομικώς ή ομού μετ' άλλων να υποβάλλη εγγράφους αιτήσεις ή παράπονα προς οιονδήποτε αρμοδίαν δημοσίαν αρχήν δικαιούμενος ν' απαιτήση, όπως αυτή επιληφθή αυτών και αποφασίση ταχέως. Η απόφασις της αρχής ταύτης, δέοντως ητιολογημένη, γνωστοποιείται εγγράφως αμέσως εις τον υποβαλόντα την αίτησιν ή τα παράπονα εν πάση περιπτώσει ενός προθεσμίας μη υπερβαινούσης τας τριάκοντα ημέρας.

2. Εφ' όσον ο ενδιαφερόμενος δεν ικανοποιείται εκ της αποφάσεως ή οσάκις ουδεμία απόφασις γνωστοποιείται προς αυτόν εντός της καθοριζομένης εν τη πρώτη παραγράφω του παρόντος άρθρου προθεσμίας δύναται ο ενδιαφερόμενος ν' αγάγη ενώπιον αρμοδίου δικαστηρίου διά προσφυγής την υπόθεσιν, εις ην αφορά η αίτησις ή το παράπονον αυτού.

ΑΡΘΡΟΝ 30

1. Εις ουδένα δύναται ν' απαγορευθή η προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου, εις ο δικαιούται να προσφύγη δυνάμει του Συντάγματος. Η σύστασις δικαστικών επιτροπών ή εκτάκτων δικαστηρίων υπό οιονδήποτε όνομα απαγορεύεται.

2. Έκαστος, κατά την διάγνωσιν των αστικών αυτού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή οιασδήποτε κατ' αυτού ποινικής κατηγορίας, δικαιούται ανεπηρέαστου, δημοσίας ακροαματικής διαδικασίας εντός ευλόγου χρόνου, ενώπιον ανεξαρτήτου, αμερολήπτου και αρμοδίου δικαστηρίου ιδρυομένου διά νόμου.

Αι αποφάσεις των δικαστηρίων δέον να είναι ητιολογημένα και ν' απαγγέλλωνται εν δημοσία συνεδριάσει, πλην όμως ο τύπος και το κοινόν δύνανται ν' αποκλεισθώσιν εξ ολοκλήρου ή μέρους της δίκης τη αποφάσει του δικαστηρίου, οσάκις απαιτή τούτο το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή των δημοσίων ηθών ή το συμφέρον των ανηλίκων ή η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων ή υπό ειδικάς συνθήκας, καθ' ας κατά την κρίσιν του δικαστηρίου η δημοσιότητα θα ηδύνατο να επηρεάσει δυσμενώς το συμφέρον της δικαιοσύνης.

3. Έκαστος έχει το δικαίωμα:

(α) να πληροφορηθή τους λόγους, δι' ους καλείται να εμφανισθή ενώπιον του δικαστηρίου,

(β) να προβάλλη τους ισχυρισμούς αυτού ενώπιον του δικαστηρίου και να έχη χρόνον επαρκή διά την προπαρασκευήν τούτων,

(γ) να προσάγη ή να προκαλή την προσαγωγήν των μέσων αποδείξεως και να εξετάζη μάρτυρας συμφώνως τω νόμω,

(δ) να έχη συνήγορον της ίδιας αυτού εκλογής και να έχη δωρεάν νομικήν αρωγήν, οσάκις το συμφέρον της δικαιοσύνης απαιτή τούτο και όπως ο νόμος ορίζει,

(ε) να έχη δωρεάν συμπάρστασιν διερμηνέως, εφ' όσον δεν δύναται να κατανοή ή ομιλή την εν τω δικαστηρίω χρησιμοποιουμένην γλώσσαν.

ΑΡΘΡΟΝ 31

Τηρουμένων των διατάξεων του Συντάγματος και οιονδήποτε δυνάμει τούτου ψηφιζομένων εκλογικών νόμων της Δημοκρατίας ή της αρμοδίας Κοινοτικής Συνελεύσεως, πας πολίτης δικαιούται να ψηφίξη εις οιονδήποτε εκλογήν διενεργουμένην συμφώνως τω Συντάγματι και οιοδήποτε τοιούτω νόμω.

ΑΡΘΡΟΝ 32

Ουδέν εκ των διαλαμβανομένων εν τω παρόντι μέρει εμποδίζει την Δημοκρατίαν να ρυθμίση διά νόμου οιονδήποτε θέμα σχετικόν προς τους αλλοδαπούς κατά τρόπον συνάδοντα προς το διεθνές δίκαιον.

ΑΡΘΡΟΝ 33

1. Τηρουμένων των διατάξεως του Συντάγματος των σχετικών προς την κατάστασιν εκτάκτου ανάγκης, τα υπό του παρόντος μέρους ηγγυημένα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίαι δεν υπόκεινται εις οιονδήποτε έτερον όρον, δέσμευσιν ή περιορισμόν πλην των εν τω παρόντι μέρει οριζομένων.

2. Αι διατάξεις του παρόντος μέρους αι αναφερόμεναι εις τοιούτους όρους, δεσμεύσεις ή περιορισμούς δέον να ερμηνεύωνται στενώς και να μη εφαρμόζωνται δι' οιονδήποτε σκοπόν διάφορον εκείνου δι' ον εθεσπίσθησαν.

ΑΡΘΡΟΝ 34

Ουδέν εκ των εν τω παρόντι, μέρει διαλαμβανομένων δύναται να ερμηνευθή ως παρέχον οιονδήποτε δικαίωμα εις οιονδήποτε κοινότητα, ομάδα ή άτομον να επιδοθή εις οιονδήποτε δράσιν ή εκτέλεσιν οιασδήποτε πράξεως σκοπούσης την υπονόμωσιν ή την κατάργησιν της υπό του Συντάγματος καθιδρυμένης συνταγματικής τάξεως ή την κατάργησιν οιονδήποτε εκ των εν τω παρόντι μέρει καθοριζομένων δικαιωμάτων ή ελευθεριών ή τον περιορισμόν αυτών εις μεγαλύτερον του οριζομένου εν τω παρόντι μέρει βαθμόν.

ΑΡΘΡΟΝ 35

Αι νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά αρχαί της Δημοκρατίας υποχρεούνται να διασφαλίζωσι την αποτελεσματικήν εφαρμογήν των διατάξεων του παρόντος μέρους, εκάστη εντός των ορίων της αρμοδιότητος αυτής.

Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα

Άρθρο 4

1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.
2. Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις.
3. Έλληνες πολίτες είναι όσοι έχουν τα προσόντα που ορίζει ο νόμος. Επιτρέπεται να αφαιρεθεί η ελληνική ιθαγένεια μόνο σε περίπτωση που κάποιος απέκτησε εκούσια άλλη ιθαγένεια ή που ανέλαβε σε ξένη χώρα υπηρεσία αντίθετη προς τα εθνικά συμφέροντα, με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία που προβλέπει ειδικότερα ο νόμος.
4. Μόνο Έλληνες πολίτες είναι δεκτοί σε όλες τις δημόσιες λειτουργίες, εκτός από τις εξαιρέσεις που εισάγονται με ειδικούς νόμους.
5. Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους.
6. Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.
7. Τίτλοι ευγένειας ή διάκρισης ούτε απονέμονται ούτε αναγνωρίζονται σε Έλληνες πολίτες.

***Ερμηνευτική δήλωση:**

Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας.

Άρθρο 5

1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη.
2. Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο. Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.
3. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη. Κανένας δεν καταδιώκεται ούτε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται ούτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος.
- **4.** Απαγορεύονται ατομικά διοικητικά μέτρα που περιορίζουν σε οποιονδήποτε Έλληνα την ελεύθερη κίνηση ή εγκατάσταση στη Χώρα, καθώς και την ελεύθερη έξοδο και είσοδο σ' αυτήν. Τέτοιου περιεχομένου περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ανάγκης και μόνο για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων, όπως νόμος ορίζει.
- **5.** Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας και της γενετικής του ταυτότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία κάθε προσώπου έναντι των βιοϊατρικών παρεμβάσεων.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στην απαγόρευση της παραγράφου 4 δεν περιλαμβάνεται η απαγόρευση της εξόδου με πράξη του εισαγγελέα, εξαιτίας ποινικής δίωξης, ούτε η λήψη μέτρων που επιβάλλονται για την προστασία της δημόσιας υγείας ή της υγείας ασθενών, όπως νόμος ορίζει.

****Άρθρο 5Α**

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων.
2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19.

Άρθρο 6

1. Κανένας δεν συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, που πρέπει να επιδοθεί τη στιγμή που γίνεται η σύλληψη ή η προφυλάκιση. Εξαιρούνται τα αυτόφωρα εγκλήματα.
2. Οποιος συλλαμβάνεται για αυτόφωρο έγκλημα ή με ένταλμα προσάγεται στον αρμόδιο ανακριτή το αργότερο μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψη, αν όμως η σύλληψη έγινε έξω από την έδρα του ανακριτή, η προσαγωγή γίνεται μέσα στον απολύτως αναγκαίο χρόνο για τη μεταγωγή του. Ο ανακριτής οφείλει, μέσα σε τρεις ημέρες από την προσαγωγή, είτε να απολύσει τον συλληφθέντα είτε να εκδώσει ένταλμα φυλάκισης. Η προθεσμία

αυτή παρατείνεται για δύο ημέρες, αν το ζητήσει αυτός που έχει προσαχθεί, ή σε περίπτωση ανώτερης βίας που βεβαιώνεται αμέσως με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου.

3. Όταν περάσει άπρακτη καθεμία από τις δύο αυτές προθεσμίες, κάθε δεσμοφύλακας ή άλλος, είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός, στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί, οφείλει να τον απολύσει αμέσως. Οι παραβάτες τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επανορθώσουν κάθε ζημία που έγινε στον παθόντα και να τον ικανοποιήσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό, όπως νόμος ορίζει.

**4. Νόμος ορίζει το ανώτατο όριο διάρκειας της προφυλάκισης, που δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες, αντίστοιχα, με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου. Απαγορεύεται η υπέρβαση των ανώτατων ορίων της προφυλάκισης με τη διαδοχική επιβολή του μέτρου αυτού για επί μέρους πράξεις της ίδιας υπόθεσης.

Άρθρο 7

1. Έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της. Ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης.

2. Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως νόμος ορίζει.

**3. Η γενική δήμευση απαγορεύεται. Θανατική ποινή δεν επιβάλλεται, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν.

4. Νόμος ορίζει με ποιους όρους το Κράτος παρέχει, ύστερα από δικαστική απόφαση, αποζημίωση σε όσους καταδικάστηκαν, προφυλακίστηκαν ή με άλλο τρόπο στερήθηκαν άδικα ή παράνομα την προσωπική τους ελευθερία.

Άρθρο 8

Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος.

Δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια, με οποιοδήποτε όνομα, δεν επιτρέπεται να συσταθούν.

Άρθρο 9

1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας.

2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει.

**Άρθρο 9Α

Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 10

1. Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα, τηρώντας τους νόμους του Κράτους, να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σε εκείνον, που υπέβαλε την αναφορά, σύμφωνα με το νόμο.

2. Μόνο μετά την κοινοποίηση της τελικής απόφασης της αρχής στην οποία απευθύνεται η αναφορά, και με την άδειά της, επιτρέπεται η δίωξη εκείνου που την υπέβαλε για παραβάσεις που τυχόν υπάρχουν σ' αυτή.

**3. Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει.

Άρθρο 11

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται ήσυχα και χωρίς όπλα.
2. Μόνο στις δημόσιες υπαίθριες συναθροίσεις μπορεί να παρίσταται η αστυνομία. Οι υπαίθριες συναθροίσεις μπορούν να απαγορευτούν με αιτιολογημένη απόφαση της αστυνομικής αρχής, γενικά, αν εξαιτίας τους επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, σε ορισμένη δε περιοχή, αν απειλείται σοβαρή διατάραξη της κοινωνικοοικονομικής ζωής, όπως νόμος ορίζει.

**Άρθρο 12

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.
2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.
3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο.
4. Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους.
5. Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν.

Άρθρο 13

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.
2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.
3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.
4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.
5. Κανένας όρκος δεν επιβάλλεται χωρίς νόμο, που ορίζει και τον τύπο του.

Άρθρο 14

1. Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους.
2. Ο τύπος είναι ελεύθερος. Η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.
3. Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων, είτε πριν από την κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή, απαγορεύεται.
Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση, με παραγγελία του εισαγγελέα, μετά την κυκλοφορία:
α) για προσβολή της χριστιανικής και κάθε άλλης γνωστής θρησκείας,
β) για προσβολή του προσώπου του Προέδρου της Δημοκρατίας,
γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση, τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους,
δ) για άσεμνα δημοσιεύματα που προσβάλλουν ολοφάνερα τη δημόσια αιδώ, στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος.
4. Σ' όλες τις περιπτώσεις της προηγούμενης παραγράφου ο εισαγγελέας, μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από την κατάσχεση, οφείλει να υποβάλει την υπόθεση στο δικαστικό συμβούλιο, και αυτό, μέσα σε άλλες είκοσι τέσσερις ώρες, οφείλει να αποφασίσει για τη διατήρηση ή την άρση της κατάσχεσης, διαφορετικά η κατάσχεση αίρεται αυτοδικαίως. Τα ένδικα μέσα της έφεσης και της ανάιρεσης επιτρέπονται στον εκδότη της εφημερίδας ή άλλου εντύπου που κατασχέθηκε και στον εισαγγελέα.
**5. Καθένας ο οποίος θίγεται από ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης. Καθένας ο οποίος θίγεται από υβριστικό ή δυσφημιστικό δημοσίευμα ή εκπομπή έχει, επίσης, δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση άμεσης δημοσίευσης ή μετάδοσης της απάντησης. Νόμος ορίζει τον τρόπο με τον οποίο ασκείται το δικαίωμα απάντησης και διασφαλίζεται η πλήρης και άμεση επανόρθωση ή η δημοσίευση και μετάδοση της απάντησης.
6. Το δικαστήριο, ύστερα από τρεις τουλάχιστον καταδίκες μέσα σε μία πενταετία για διάπραξη των εγκλημάτων

που προβλέπονται στην παράγραφο 3, διατάσσει την οριστική ή προσωρινή παύση της έκδοσης του εντύπου και, σε βαριές περιπτώσεις, την απαγόρευση της άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από το πρόσωπο που καταδικάστηκε, όπως νόμος ορίζει. Η παύση ή η απαγόρευση αρχίζουν αφότου η καταδικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη.

****7.** Νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τα προσόντα για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

****9.** Το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης πρέπει να γίνονται γνωστά, όπως νόμος ορίζει. Νόμος προβλέπει τα μέτρα και τους περιορισμούς που είναι αναγκαίοι για την πλήρη διασφάλιση της διαφάνειας και της πολυφωνίας στην ενημέρωση. Απαγορεύεται η συγκέντρωση του ελέγχου περισσότερων μέσων ενημέρωσης της αυτής ή άλλης μορφής. Απαγορεύεται ειδικότερα η συγκέντρωση περισσότερων του ενός ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης της αυτής μορφής, όπως νόμος ορίζει. Η ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχειρήσεως μέσων ενημέρωσης είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του ιδιοκτήτη, του εταίρου, του βασικού μετόχου ή του διευθυντικού στελέχους επιχειρήσεως που αναλαμβάνει έναντι του Δημοσίου ή νομικού προσώπου του ευρύτερου δημόσιου τομέα την εκτέλεση έργων ή προμηθειών ή την παροχή υπηρεσιών. Η απαγόρευση του προηγούμενου εδαφίου καταλαμβάνει και κάθε είδους παρένθετα πρόσωπα, όπως συζύγους, συγγενείς, οικονομικά εξαρτημένα άτομα ή εταιρείες. Νόμος ορίζει τις ειδικότερες ρυθμίσεις, τις κυρώσεις που μπορεί να φθάσουν μέχρι την ανάκληση της άδειας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού και μέχρι την απαγόρευση σύναψης ή την ακύρωση της σχετικής σύμβασης, καθώς και τους τρόπους ελέγχου και τις εγγυήσεις αποτροπής των καταστρατηγήσεων των προηγούμενων εδαφίων.

Άρθρο 15

1. Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης.

****2.** Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους. Ο έλεγχος και η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων γίνονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως νόμος ορίζει. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας.

Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της Βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα.

Άρθρο 16

1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα.

2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλυσή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

3. Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.

4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς.

6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτουργήμα, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Τα σχετικά με την κατάσταση όλων αυτών των προσώπων καθορίζονται από τους οργανισμούς των οικείων ιδρυμάτων.

Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δεν μπορούν να παυθούν προτού λήξει σύμφωνα με το νόμο ο χρόνος υπηρεσίας τους παρά μόνο με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 88 παράγραφος 4 και ύστερα από απόφαση συμβουλίου που αποτελείται κατά πλειοψηφία από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς, όπως νόμος ορίζει.

Νόμος ορίζει το όριο της ηλικίας των καθηγητών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων· εωσφότου εκδοθεί ο

νόμος αυτός οι καθηγητές που υπηρετούν αποχωρούν αυτοδικαίως μόλις λήξει το ακαδημαϊκό έτος μέσα στο οποίο συμπληρώνουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους.

7. Η επαγγελματική και κάθε άλλη ειδική εκπαίδευση παρέχεται από το Κράτος και με σχολές ανώτερης βαθμίδας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από τρία χρόνια, όπως προβλέπεται ειδικότερα από το νόμο, που ορίζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων αποφοιτούν από τις σχολές αυτές.

8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σ' αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού τους.

Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται.

9. Ο αθλητισμός τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του Κράτους.

Το Κράτος επιχορηγεί και ελέγχει τις ενώσεις των αθλητικών σωματείων κάθε είδους, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει επίσης τη διάθεση των ενισχύσεων που παρέχονται κάθε φορά στις επιχορηγούμενες ενώσεις σύμφωνα με τον προορισμό τους.

Άρθρο 17

1. Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος.

**2. Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρης αποζημίωση, που να ανταποκρίνεται στην αξία την οποία είχε το απαλλοτριούμενο κατά το χρόνο της συζήτησης στο δικαστήριο για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης. Αν ζητηθεί απευθείας ο οριστικός προσδιορισμός της αποζημίωσης, λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της σχετικής συζήτησης στο δικαστήριο.

Αν η συζήτηση για τον οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης διεξαχθεί μετά την παρέλευση έτους από τη συζήτηση για τον προσωρινό προσδιορισμό, τότε για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης λαμβάνεται υπόψη η αξία κατά το χρόνο της συζήτησης για τον οριστικό προσδιορισμό. Στην απόφαση κήρυξης πρέπει να δικαιολογείται ειδικά η δυνατότητα κάλυψης της δαπάνης αποζημίωσης. Η αποζημίωση, εφόσον συναινεί ο δικαιούχος, μπορεί να καταβάλλεται και σε είδος ιδίως με τη μορφή της παραχώρησης της κυριότητας άλλου ακινήτου ή της παραχώρησης δικαιωμάτων επί άλλου ακινήτου.

3. Η ενδεχόμενη μεταβολή της αξίας του απαλλοτριούμενου μετά τη δημοσίευση της πράξης απαλλοτρίωσης, και μόνο εξαιτίας της, δεν λαμβάνεται υπόψη.

**4. Η αποζημίωση ορίζεται από τα αρμόδια δικαστήρια. Μπορεί να οριστεί και προσωρινά δικαστικώς, ύστερα από ακρόαση ή πρόσκληση του δικαιούχου, που μπορεί να υποχρεωθεί κατά την κρίση του δικαστηρίου να παράσχει για την είσπραξή της ανάλογη εγγύηση, σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζει ο νόμος. Νόμος μπορεί να προβλέπει την εγκαθίδρυση ενιαίας δικαιοδοσίας, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 94, για όλες τις διαφορές και υποθέσεις που σχετίζονται με απαλλοτρίωση, καθώς και την κατά προτεραιότητα διεξαγωγή των σχετικών δικών. Με τον ίδιο νόμο μπορεί να ρυθμίζεται ο τρόπος με τον οποίο συνεχίζονται εκκρεμείς δίκες.

Πριν καταβληθεί η οριστική ή προσωρινή αποζημίωση διατηρούνται ακέραια όλα τα δικαιώματα του ιδιοκτήτη και δεν επιτρέπεται η κατάληψη.

Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας είναι δυνατόν, με ειδική απόφαση του δικαστηρίου που είναι αρμόδιο για τον οριστικό ή προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης, υπό τον όρο της καταβολής εύλογου τμήματος της αποζημίωσης και της παροχής πλήρους εγγύησης υπέρ του δικαιούχου της αποζημίωσης, όπως νόμος ορίζει. Η δεύτερη πρόταση του πρώτου εδαφίου εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

Η αποζημίωση που ορίστηκε καταβάλλεται υποχρεωτικά το αργότερο μέσα σε ενάμισι έτος από τη δημοσίευση της απόφασης για τον προσωρινό προσδιορισμό της αποζημίωσης και, σε περίπτωση απευθείας αίτησης για οριστικό προσδιορισμό της αποζημίωσης, από τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του δικαστηρίου, διαφορετικά η απαλλοτρίωση αίρεται αυτοδικαίως.

Η αποζημίωση δεν υπόκειται, ως αποζημίωση, σε κανένα φόρο, κράτηση ή τέλος.

5. Νόμος ορίζει τις περιπτώσεις υποχρεωτικής ικανοποίησης των δικαιούχων για την πρόσοδο, την οποία έχασαν από το ακίνητο που απαλλοτριώθηκε έως το χρόνο καταβολής της αποζημίωσης.

6. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν έργα κοινής ωφέλειας ή γενικότερης σημασίας για την οικονομία της Χώρας, νόμος μπορεί να επιτρέψει την απαλλοτρίωση υπέρ του Δημοσίου ευρύτερων ζωνών, πέρα από τις εκτάσεις που είναι αναγκαίες για την κατασκευή των έργων. Ο ίδιος νόμος καθορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους μιας τέτοιας απαλλοτρίωσης, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση ή χρησιμοποίηση, για δημόσιους ή κοινωφελείς γενικά σκοπούς, των εκτάσεων που απαλλοτριώνονται επιπλέον όσων είναι αναγκαίες για το έργο που πρόκειται να εκτελεστεί.

7. Νόμος μπορεί να ορίσει ότι για την εκτέλεση έργων με προφανή κοινή ωφέλεια υπέρ του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμών κοινής ωφέλειας και δημόσιων επιχειρήσεων, επιτρέπεται να διανοιχθούν υπόγειες σήραγγες στο επιβαλλόμενο βάθος, χωρίς αποζημίωση, υπό τον όρο ότι δεν θα παραβλάπτεται η συνήθης εκμετάλλευσή του υπερκείμενου ακινήτου.

Άρθρο 18

1. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την ιδιοκτησία και τη διάθεση των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαιών, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπόγειων υδάτων και γενικά του υπόγειου πλούτου.
2. Με νόμο ρυθμίζονται τα σχετικά με την ιδιοκτησία, την εκμετάλλευση και διαχείριση των λιμνοθαλασσών και των μεγάλων λιμνών, καθώς και τα σχετικά με τη διάθεση γενικά των εκτάσεων που προκύπτουν από αποξήρανσή τους.
3. Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης, ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία.
4. Επιτρέπεται, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζει ειδικός νόμος, ο αναδασμός αγροτικών εκτάσεων για την επωφελέστερη εκμετάλλευση του εδάφους, καθώς και η λήψη μέτρων για την αποφυγή της υπέρμετρης κατάτμησης ή για διευκόλυνση της ανασυγκρότησης της κατατμημένης μικρής αγροτικής ιδιοκτησίας.
5. Εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, μπορεί να προβλεφθεί με νόμο και κάθε άλλη στέρηση της ελεύθερης χρήσης και κάρπωσης της ιδιοκτησίας που απαιτείται από ιδιαίτερες περιστάσεις. Νόμος ορίζει τον υπόχρεο και τη διαδικασία καταβολής στο δικαιούχο του ανταλλάγματος της χρήσης ή κάρπωσης, το οποίο πρέπει να ανταποκρίνεται στις υφιστάμενες κάθε φορά συνθήκες. Μέτρα που επιβλήθηκαν με την εφαρμογή της παραγράφου αυτής αίρονται αμέσως μόλις εκλείψουν οι ιδιαίτεροι λόγοι που τα προκάλεσαν. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης παράτασης των μέτρων αποφασίζει για την άρση τους, κατά κατηγορίες περιπτώσεων, το Συμβούλιο της Επικρατείας, ύστερα από αίτηση όποιου έχει έννομο συμφέρον.
6. Με νόμο μπορεί να ρυθμίζονται τα σχετικά με τη διάθεση εγκαταλειμμένων εκτάσεων για την αξιοποίησή τους υπέρ της εθνικής οικονομίας και αποκατάσταση ακτημόνων. Με τον ίδιο νόμο ορίζονται και τα σχετικά με τη μερική ή ολική αποζημίωση των ιδιοκτητών σε περίπτωση επανεμφάνισής τους μέσα σε εύλογη προθεσμία.
7. Με νόμο μπορεί να καθιερωθεί η αναγκαστική συνιδιοκτησία συνεχόμενων ιδιοκτησιών αστικών περιοχών, εφόσον η αυτοτελής ανοικοδόμησή αυτών ή μερικών απ' αυτές δεν ανταποκρίνεται στους όρους δόμησης που ισχύουν ή πρόκειται να ισχύσουν στην περιοχή αυτή.
8. Δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η αγροτική ιδιοκτησία των Σταυροπηγιακών Ιερών Μονών της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας στη Χαλκιδική, των Βλατάδων στη Θεσσαλονίκη και του Ευαγγελιστή Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο, με εξαίρεση τα μετόχια. Επίσης δεν επιτρέπεται να απαλλοτριωθεί η περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα των Πατριαρχείων Αλεξανδρείας, Αντιόχειας και Ιεροσολύμων, καθώς και της Ιερής Μονής του Σινά.

Άρθρο 19

1. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.
- **2. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες ανεξάρτητης αρχής που διασφαλίζει το απόρρητο της παραγράφου 1.
- **3. Απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9Α.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σ' αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματά ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει.
2. Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.

Άρθρο 21

1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.
2. Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.
3. Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περιθαλψη των απόρων.
4. Η απόκτηση κατοικίας από αυτούς που την στερούνται ή που στεγάζονται ανεπαρκώς αποτελεί αντικείμενο ειδικής φροντίδας του Κράτους.
- **5. Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή δημογραφικής πολιτικής, καθώς και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων αποτελεί υποχρέωση του Κράτους.
- **6. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την

επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

**Άρθρο 22

1. Η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος, που μεριμνά για τη δημιουργία συνθηκών απασχόλησης όλων των πολιτών και για την ηθική και υλική εξύψωση του εργαζόμενου αγροτικού και αστικού πληθυσμού.

Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας.

2. Με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διατησία.

3. Νόμος ορίζει τα σχετικά με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας από τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου.

4. Οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται.

Ειδικό νόμο ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκη που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών.

5. Το Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει.

Ερμηνευτική δήλωση:

Στους γενικούς όρους εργασίας περιλαμβάνεται και ο προσδιορισμός του τρόπου και του υποχρέου είσπραξης και απόδοσης στις συνδικαλιστικές οργανώσεις της συνδρομής των μελών τους που προβλέπεται από τα καταστατικά τους.

Άρθρο 23

1. Το Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου.

2. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων.

Απαγορεύεται η απεργία με οποιαδήποτε μορφή στους δικαστικούς λειτουργούς και σ' αυτούς που υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας. Το δικαίωμα προσφυγής σε απεργία των δημόσιων υπαλλήλων και των υπαλλήλων της τοπικής αυτοδιοίκησης και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και του προσωπικού των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημόσιου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, που η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, υπόκειται στους συγκεκριμένους περιορισμούς του νόμου που το ρυθμίζει. Οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να φθάνουν έως την κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ή την παρεμπόδιση της νόμιμης άσκησης του.

Άρθρο 24

**1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

**2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδομική και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης.

Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

3. Για να αναγνωριστεί μία περιοχή ως οικιστική και για να ενεργοποιηθεί πολεοδομικά, οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτή συμμετέχουν υποχρεωτικά, χωρίς αποζημίωση από τον οικείο φορέα, στη διάθεση των εκτάσεων που είναι απαραίτητες για να δημιουργηθούν δρόμοι, πλατείες και χώροι για κοινωφελείς γενικά χρήσεις και σκοπούς, καθώς και στις δαπάνες για την εκτέλεση των βασικών κοινόχρηστων πολεοδομικών έργων, όπως νόμος ορίζει.

4. Νόμος μπορεί να προβλέπει τη συμμετοχή των ιδιοκτητών περιοχής που χαρακτηρίζεται ως οικιστική στην αξιοποίηση και γενική διαρρύθμιση της σύμφωνα με εγκεκριμένο σχέδιο, με αντιπαροχή ακινήτων ίσης αξίας ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, από τους χώρους που καθορίζονται τελικά ως οικοδομήσιμοι ή από κτίρια της

περιοχής αυτής.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται και στην αναμόρφωση των οικιστικών περιοχών που ήδη υπάρχουν. Οι ελεύθερες εκτάσεις, που προκύπτουν από την αναμόρφωση, διατίθενται για τη δημιουργία κοινόχρηστων χώρων ή εκποιούνται για να καλυφθούν οι δαπάνες της πολεοδομικής αναμόρφωσης, όπως νόμος ορίζει.

6. Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.

**Ερμηνευτική δήλωση:

Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.

Άρθρο 25

*1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσidiaζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.

2. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

3. Η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται.

4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης.

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ
ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ**

Άρθρο 6 . Δικαίωμα στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης

1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῆ δικαίως, δημοσίᾳ καὶ ἐντὸς λογικῆς προθεσμίας ὑπὸ ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος, το οποίον θὰ ἀποφασίσῃ εἴτε ἐπὶ τῶν ἀμφισβητήσεων ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ ἀστικῆς φύσεως, εἴτε ἐπὶ τοῦ βασίμου πάσης ἐναντίον τοῦ κατηγορίας ποινικῆς φύσεως. Ἡ ἀπόφασις δέον νὰ ἐκδοθῆ δημοσίᾳ ἢ εἰσοδος ὁμῶς εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων δύναται νὰ ἀπαγορευθῆ εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ κοινόν καθ' ὅλην ἢ μέρος τῆς διαρκείας τῆς δίκης πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἠθικῆς, τῆς δημοσίας τάξεως, ἢ τῆς ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἐν δημοκρατικῇ κοινωνίᾳ, ὅταν τούτο ἐνδείκνυται ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῶν ἀνηλικίων ἢ τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῶν διαδίκων, ἢ ἐν τῶν κρινομένων ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου ὡς ἀπολύτως ἀναγκαίων μέτρων, ὅταν ὑπὸ ἐιδικᾶς συνθήκας ἡ δημοσιότης θὰ ἠδύνατο νὰ παραβλάψῃ τὰ συμφέροντα τῆς δικαιοσύνης.

2. Παν πρόσωπον κατηγορούμενον ἐπὶ ἀδικήματι τεκμαίρεται ὅτι εἶναι ἀθῶον μέχρι τῆς νομίμου ἀποδείξεως τῆς ἐνοχῆς του.

3. Εἰδικότερον, πᾶς κατηγορούμενος ἔχει δικαίωμα:

α)

α) ὅπως πληροφορηθῆ, ἐν τῇ βραχυτέρᾳ προθεσμίᾳ εἰς γλώσσαν τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ καὶ ἐν λεπτομερείᾳ τὴν φύσιν καὶ τὸν λόγον τῆς ἐναντίον τοῦ κατηγορίας,

β) ὅπως διαθέτῃ τὸν χρόνον καὶ τὰς ἀναγκαίας ευκολίας πρὸς προετοιμασίαν τῆς υπερασπίσεώς του.

γ) ὅπως υπερασπίσῃ ὁ ἴδιος εαυτὸν ἢ ἀναθέσῃ τὴν υπεράσπισίν του εἰς συνήγορον τῆς ἐκλογῆς του, ἐν ἢ δε περιπτώσει δὲν διαθέτῃ τὰ μέσα νὰ πληρώσῃ συνήγορον τῆς ἐκλογῆς του, ἐν ἢ δε περιπτώσει δὲν διαθέτῃ τὰ μέσα νὰ πληρώσῃ συνήγορον νὰ του παρασχεθῆ τοιοῦτος δωρεάν, ὅταν τούτο ἐνδείκνυται ὑπὸ τῶν συμφερόντων τῆς δικαιοσύνης,

δ) νὰ ἐξετάσῃ ἢ ζητήσῃ ὅπως ἐξετασθῶσιν οἱ μάρτυρες κατηγορίας καὶ ἐπιτύχῃ τὴν πρόσκλησιν καὶ ἐξετάσιν τῶν μαρτύρων υπερασπίσεως ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὁρῶν ὡς τῶν μαρτύρων κατηγορίας,

ε) νὰ τύχῃ δωρεάν παραστάσεως διερμηνέως, εἴαν δὲν ἐννοεῖ ἢ δὲν ὀμιλεῖ τὴν χρησιμοποιουμένην εἰς τὸ δικαστήριον γλώσσαν.

Άρθρο 7 . Μὴ ἐπιβολὴ ποινῆς ἀνευ νόμου

1. Οὐδεὶς δύναται νὰ καταδικασθῆ διὰ πράξιν ἢ παράλειψιν ἡ ὁποία, καθ' ἣν στιγμὴν διεπράχθη, δὲν ἀπετέλει ἀδίκημα συμφώνως πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἢ διεθνὲς δίκαιον. Οὐτε καὶ ἐπιβάλλεται βαρύτερα ποινὴ ἀπὸ ἐκείνην ἡ ὁποία ἐπεβάλλετο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

2. Τὸ παρὸν ἄρθρον δὲν σκοπεῖ νὰ ἐπηρέασῃ τὴν δίκην καὶ τιμωρίαν ἀτόμων ἐνόχων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις αἰ ὁποῖαι καθ' ἣν στιγμὴν διεπράχθησαν, ἢσαν ἐγκληματικαί συμφώνως πρὸς τὰς ἀναγνωριζομένας ὑπὸ τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν γενικὰς ἀρχὰς δικαίου.

Άρθρο 8 . Δικαίωμα σεβασμοῦ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς

1. Παν πρόσωπον δικαιοῦται εἰς τὸν σεβασμὸν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς του, τῆς κατοικίας του καὶ τῆς ἀλληλογραφίας του.

2. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ υπάρξῃ ἐπέμβασις δημοσίας ἀρχῆς ἐν τῇ ἀσκῆσει τοῦ δικαιώματος τούτου, ἐκτὸς εἴαν ἡ ἐπέμβασις αὕτη προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ ἀποτελεῖ μέτρον τοῦ οποίου, εἰς μίαν δημοκρατικὴν κοινωνίαν, εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν, τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, τὴν οἰκονομικὴν ευημερίαν τῆς χώρας, τὴν προάσπισιν τῆς

7
τάξεως καὶ τὴν πρόληψιν ποινικῶν παραβάσεων, τὴν προστασίαν τῆς υγείας ἢ τῆς ἠθικῆς, ἢ τὴν προστασίαν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν ἄλλων.

Άρθρο 11 . Ἐλευθερία τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνεταιρίζεσθαι

1. Παν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι εἰρηνικῶς καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν συνεταιρισμοῦ συμπεριλαμβανομένου τοῦ δικαιώματος ἰδρύσεως μετ' ἄλλων συνδικάτων καὶ προσχωρήσεως εἰς συνδικάτα ἐπὶ σκοπὸν προασπίσεως τῶν συμφερόντων του.

2. Η άσκησης των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία, και την εθνικήν ασφάλειαν, την δημόσιαν ασφάλειαν την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Το παρόν άρθρον δεν απαγορεύει την επιβολήν νομίμων περιορισμών εις την άσκησιν των δικαιωμάτων τούτων υπό μελών των ενόπλων δυνάμεων της αστυνομίας ή των διοικητικών υπηρεσιών του Κράτους.

Άρθρο 12 . Δικαίωμα συνάψεως γάμου

Άμα τη συμπλήρωσει ηλικίας γάμου, ο ανήρ και η γυνή έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται εις γάμον και ιδρύωσιν οικογένειαν συμφώνως προς τους διέποντας το δικαίωμα τούτο εθνικούς νόμους.

Συντομογραφίες

βλ.: βλέπε

παρ.: παράγραφος

σελ.: σελίδα

ΣτΕ: Σύνταγμα της Ελλάδας

ΣτΚ: Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας